

สภาพทั่วไปของจังหวัดสมุทรสงคราม

3.1 สภาพทางกายภาพ

3.1.1 ที่ตั้งและอาณาเขตการปกครอง

1) ที่ตั้ง จังหวัดสมุทรสงครามตั้งอยู่ทางภาคกลางตอนล่างของประเทศไทย ระหว่างเส้นรุ้งที่ 13 20 - 13 31 องศาเหนือ และเส้นแวงที่ 99 52 - 100 05 องศาตะวันออก โดยตั้งอยู่ริมฝั่งทะเลอ่าวไทยด้านตะวันตกบริเวณปากแม่น้ำแม่กลองห่างจากกรุงเทพฯ ไปทางทิศตะวันตกเฉียงใต้ตามทางหลวงแผ่นดินสาย 35 ประมาณ 65 กิโลเมตร มีพื้นที่ประมาณ 416.707 ตารางกิโลเมตร หรือ 260,441.87 ไร่ มีความยาวชายฝั่งทะเลประมาณ 23.2 กิโลเมตร มีอาณาเขตติดต่อกับจังหวัดใกล้เคียง ดังนี้

ทิศเหนือ ติดกับจังหวัดราชบุรี และจังหวัดสมุทรสาคร

ทิศใต้ ติดกับอ่าวไทย และจังหวัดเพชรบุรี

ทิศตะวันตก ติดกับจังหวัดสมุทรสาคร

ทิศตะวันออก ติดกับจังหวัดราชบุรี และจังหวัดเพชรบุรี

2) อาณาเขตการปกครอง จังหวัดสมุทรสงครามแบ่งเขตการปกครองออกเป็น 3 อำเภอ 36 ตำบล และ 278 หมู่บ้าน ส่วนการปกครองท้องถิ่น ประกอบด้วย เทศบาลเมือง 1 แห่ง เทศบาลตำบล 1 แห่ง และสุขาภิบาล 3 แห่ง (ตารางที่ 3.1 และแผนที่ 3.1) ตารางที่ 3.1 แสดงเขตการปกครองของจังหวัดสมุทรสงคราม ปี พ.ศ.2535

อำเภอ	พื้นที่	การปกครองส่วนภูมิภาค		การปกครองส่วนท้องถิ่น	
	(ตร.กม.)	ตำบล	หมู่บ้าน	เทศบาล	สุขาภิบาล
1. เมืองสมุทรสงคราม	169.057	11	81	ทม.สมุทรสงคราม	
2. อัมพวา	170.164	12	96	ทต.อัมพวา	ส.เหมืองใหม่
3. บางคนที	77.486	13	101	-	ส.กระดังงา ส.บางนกแขวก
รวม	416.707	36	278		

ที่มา : กองปกครองท้องถิ่น กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย

3.1.2 สภาพทางภูมิศาสตร์

1) ลักษณะภูมิประเทศ

พื้นที่โดยทั่วไปของจังหวัดสมุทรสงครามมีลักษณะเป็นที่ราบลุ่มแม่น้ำแม่กลองตอนล่างและที่ราบลุ่มริมทะเล ความสูงพื้นที่เฉลี่ยประมาณ 4 เมตร จากระดับน้ำทะเลปานกลาง ไม่มีภูเขาและเกาะ มีแม่น้ำแม่กลองไหลผ่านตอนกลางของพื้นที่ตามแนวเหนือ-ใต้ ผ่านอำเภอบางคนที อำเภออัมพวา ออกลำน้ำไทยที่บริเวณปากแม่น้ำในเขตอำเภอเมืองสมุทรสงคราม นอกจากนี้สภาพทั่วไปของพื้นที่มีคลองน้อยใหญ่กระจายทั่วพื้นที่ โดยแยกออกจากแม่น้ำแม่กลองกว่า 300 คลอง จากสภาพภูมิประเทศเช่นนี้ทำให้เกิดความสะดวกในด้านการคมนาคมทางน้ำและการประกอบอาชีพด้านกสิกรรม

2) ลักษณะภูมิอากาศ

จากการที่จังหวัดสมุทรสงครามตั้งอยู่ชายฝั่งทะเลอ่าวไทย ทำให้ได้รับลมมรสุมตะวันตกเฉียงใต้จากอ่าวไทยและทะเลจีนใต้ ช่วยพัดพาฝนมาตกในฤดูฝนและทำให้อากาศชุ่มชื้นตลอดปี ฤดูกาลในพื้นที่มี 3 ฤดูกาล คือ ฤดูร้อนตั้งแต่เดือนกุมภาพันธ์ถึงเมษายน อากาศไม่ร้อนจัดมาก ฤดูฝนตั้งแต่เดือนพฤษภาคมถึงตุลาคม มีฝนตกต่อเนื่องกันเป็นเวลานานและตกชุกในเดือนกันยายน ปริมาณน้ำฝนเฉลี่ยทั้งปีประมาณ 1,103.6 มิลลิเมตร ส่วนฤดูหนาวตั้งแต่เดือนพฤศจิกายนถึงมกราคม อากาศไม่หนาวมากและมีช่วงเวลาสั้น ๆ อุณหภูมิเฉลี่ยตลอดทั้งปีประมาณ 28.1 องศาเซลเซียส และความชื้นสัมพัทธ์เฉลี่ยตลอดทั้งปี 75.4%

3) ลักษณะสมุทรศาสตร์

ลักษณะชายฝั่งทะเลของจังหวัดสมุทรสงครามเป็นชายฝั่งที่มีลักษณะโค้งเว้าเข้าไปในแผ่นดินแบ่งเป็น 2 ช่วง ช่วงแรกอยู่ระหว่างปากแม่น้ำแม่กลองถึงเขตติดต่อจังหวัดสมุทรสาคร ความยาวประมาณ 12 กิโลเมตร และช่วงที่สองระหว่างปากแม่น้ำแม่กลองถึงเขตติดต่อจังหวัดเพชรบุรี ความยาวประมาณ 11.2 กิโลเมตร รวมความยาวทั้งหมดประมาณ 23.2 กิโลเมตร แนวชายฝั่งจังหวัดสมุทรสงครามมีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา เนื่องจากมีการทับถมของตะกอนบริเวณปากแม่น้ำแม่กลอง ทำให้ส่วนพื้นดินชายฝั่งออกไปในทะเล ลักษณะผิวพื้นชายฝั่งราบเรียบมีความลาดชันไม่ถึง 1% ประกอบไปด้วยตะกอนโคลนกระจายเต็มทั้งพื้นที่ ขณะที่น้ำลงจะมีหาดเลนกว้างประมาณ 4 กิโลเมตร (ลักษณะดังกล่าวไม่เหมาะกับการสร้างท่าเรือขนาดใหญ่เนื่องจากชายฝั่งทะเลมีความลาดชันน้อย และมีหาดเลนกว้างมาก)

การขึ้นลงของน้ำทะเลบริเวณชายฝั่งทะเลจังหวัดสมุทรสงครามเป็นแบบน้ำคู่ คือ น้ำขึ้นลงวันละ 2 ครั้ง น้ำขึ้นเต็มที่เฉลี่ยประมาณ 1.23 เมตร และน้ำลงเต็มที่เฉลี่ยประมาณ 0.15 เมตรจากระดับน้ำทะเลปานกลาง (การขึ้นลงของน้ำทะเลจะขึ้นและขนาดเร็วที่สามารถเข้าออกระหว่างทะเลกับแม่น้ำแม่กลอง ปริมาณการรุกของน้ำทะเลเข้าสู่แม่น้ำแม่กลอง

และคลองต่าง ๆ บริเวณชายฝั่ง) อัตราเร็วลมของทั้งน้ำขึ้นและน้ำลงประมาณ 2.78 - 3.70 กิโลเมตรต่อชั่วโมง คลื่นที่พัดเข้าสู่ฝั่งสูงเฉลี่ยเพียง 0.24 เมตร เท่านั้น จึงไม่มีผลกระทบต่อชายฝั่งทะเล

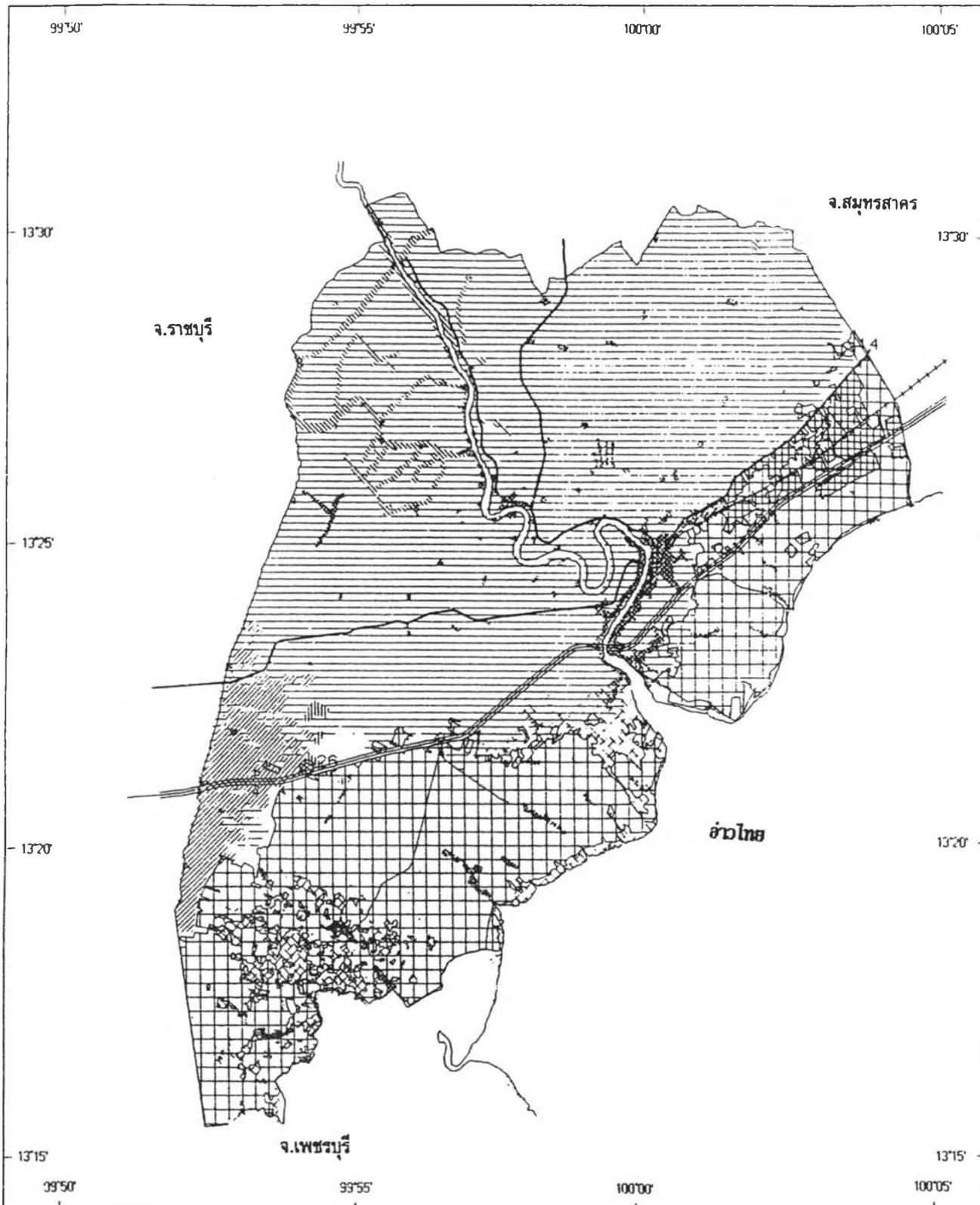
3.1.3 การใช้ประโยชน์ที่ดิน

จังหวัดสมุทรสงครามมีเนื้อที่ทั้งหมด 260,442 ตารางกิโลเมตร หรือ 416,707 ไร่ ลักษณะภูมิประเทศทั่วไปเป็นที่ราบลุ่มมีน้ำทะเลท่วมถึง มีคลองจำนวนมากกระจายทั่วพื้นที่กว่า 300 คลอง สภาพพื้นที่จึงเหมาะแก่การเกษตรกรรม โดยเฉพาะการทำนา ทำสวน การประมง และการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ ลักษณะการใช้ที่ดินบริเวณตอนบนอำเภอบางคนที และอำเภออัมพวา ส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ทำสวน เช่น สวนมะพร้าว และสวนผลไม้ ส่วนทางตอนล่างของจังหวัดเป็นพื้นที่ลุ่มขนานไปกับแนวชายฝั่งทะเล น้ำทะเลท่วมถึงเป็นประจำ ลักษณะการใช้ที่ดินจึงเป็นป่าชายเลน นาเกลือ และนากุ้ง เป็นส่วนใหญ่ จากข้อมูลการใช้ประโยชน์ที่ดินจังหวัดสมุทรสงคราม พ.ศ. 2535 พบว่ามีการใช้ที่ดิน ดังนี้ (ตารางที่ 3.2 และแผนที่ 3.2)

ตารางที่ 3.2 แสดงการใช้ประโยชน์ที่ดินของจังหวัดสมุทรสงคราม ปี พ.ศ. 2535

ประเภทการใช้ที่ดิน	พื้นที่	
	เนื้อที่ (ไร่)	ร้อยละ (%)
1. พื้นที่อยู่อาศัย	43,000	16.51
2. อุตสาหกรรม	289	0.11
3. เกษตรกรรม	188,692	72.45
- สวนผลไม้	131,042	69.45
- เพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ	45,631	24.18
- นาข้าว	7,024	3.72
- นาเกลือ	4,995	2.65
4. แหล่งน้ำ	2,992	1.15
5. อื่น ๆ	25,469	9.78
รวม	260,442	100.00

ที่มา : สำนักงานนโยบายและแผนสิ่งแวดล้อม

แนวทางการพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเล จังหวัดสมุทรสงคราม

แผนที่ : 3.2 | แสดง : การใช้ที่ดินจังหวัดสมุทรสงคราม ปี พ.ศ. 2535

สัญลักษณ์ :

	สวนแพะพริก		ชุมชน / ตัวเมือง		ป่าชายเลน
	สวนผลไม้		นาข้าว		นาเกลือ
					นาทุ่ง

ที่มา : กองวางแผนการใช้ที่ดิน กรมพัฒนาที่ดิน

3.1.4 การตั้งถิ่นฐานและรูปแบบชุมชน

3.1.4.1 ลักษณะการตั้งถิ่นฐาน

การตั้งถิ่นฐานของประชากรในจังหวัดสมุทรสงคราม ส่วนใหญ่จะตั้งบ้านอยู่รวมกันตามเส้นทางคมนาคมทางน้ำ (RIVERINE SETTLEMENT) เป็นการตั้งถิ่นฐานแบบดั้งเดิมของชุมชนชาวสวน ปัจจุบันแม้ว่าจะมีการพัฒนาระบบโครงข่ายเชื่อมโยงพื้นที่ต่าง ๆ ภายในจังหวัดและกับจังหวัดใกล้เคียง การตั้งบ้านเรือนในพื้นที่นี้ยังคงรักษาเอกลักษณ์ชุมชนน้ำไว้ ความหนาแน่นของบ้านเรือนจะตั้งกระจุกตัวอยู่สองฝั่งแม่น้ำแม่กลองและคลองต่าง ๆ ที่สำคัญ เช่น แม่น้ำน้อย คลองดำเนินสะดวก คลองอัมพวา คลองแม่กลอง และคลองบางน้อย เป็นต้น บริเวณที่มีความหนาแน่นของการตั้งถิ่นฐานมากที่สุด คือ เขตพาณิชย์กรรมและศูนย์กลางเมืองต่าง ๆ ตั้งอยู่ระหว่างแม่น้ำลำคลองและถนน นอกจากนี้บริเวณระหว่างทางแยกของแม่น้ำลำคลองก็มีการตั้งถิ่นฐานหนาแน่น โดยในบริเวณนี้จะมีวัดและโรงเรียนตั้งอยู่ด้วย ส่วนบริเวณที่ห่างไกลออกไปจะตั้งบ้านเรือนอยู่ห่าง ๆ กันตามขอบเขตของพื้นที่เกษตรกรรม ลักษณะการตั้งถิ่นฐานของจังหวัดนี้จะมีลักษณะที่เฉพาะตัวตามรูปแบบเกษตรกรรมของแต่ละพื้นที่ และตามรูปแบบของเมืองในปัจจุบัน ประกอบกับสภาพแวดล้อมทางภูมิศาสตร์ของพื้นที่ที่เป็นปัจจัยนำ กล่าวคือ ชาวสวนก็จะผูกพันอยู่กับการตั้งถิ่นฐานตามริมแม่น้ำลำคลองมีทั้งแบบกระจายตามพื้นที่สวน และแบบเกาะกลุ่มตามแนวสวนริมแม่น้ำเป็นศูนย์กลางการค้า ชาวประมงจะกระจุกตัวอยู่เป็นหมู่บ้านชาวประมงใกล้ชายฝั่งทะเล โดยจะอยู่เฉพาะพื้นที่ตอนล่างในเขตอำเภอเมืองสมุทรสงคราม และอำเภออัมพวาเท่านั้น ได้แก่ บริเวณสี่สาร คลองโคน เป็นต้น ชาวนาเกลือมักจะอยู่กระจายกันตามพื้นที่นาเกลือกึ่งของถนน แต่ให้ความสำคัญของถนนมากกว่าแม่น้ำลำคลอง ส่วนแบบของชุมชนเมืองในปัจจุบันจะอยู่ในเขตเทศบาลและสุขาภิบาลต่าง ๆ จะให้ความสำคัญของการตั้งถิ่นฐานตามแนวถนนมากกว่าแม่น้ำลำคลอง ทั้งนี้เพราะการติดต่อทางถนนมีความสะดวกมากกว่าเดิม อย่างไรก็ตามชุมชนในเขตเมืองก็ยังเป็นชุมชนน้ำเพราะสภาพพื้นที่ส่วนใหญ่ของจังหวัดยังคงเป็นเกษตรกรรม (แผนที่ 3.3)

3.1.4.2 รูปแบบชุมชน

ชุมชนในจังหวัดสมุทรสงครามส่วนใหญ่เป็นชุมชนชนบทอยู่รวมกันในแต่ละสาขาอาชีพ เช่น ชุมชนชาวสวน ชาวประมง ชาวนาเกลือ ชาวนากุ้ง ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับสภาพแวดล้อมทางภูมิศาสตร์ของพื้นที่ซึ่งเป็นปัจจัยนำ โดยทั่วไปเป็นชุมชนชาวสวนที่กระจายอยู่เกือบทั่วพื้นที่ จะมีชุมชนชาวประมง ชาวนาเกลือ ชาวนากุ้ง อยู่เฉพาะพื้นที่ตอนล่างในเขตอำเภอเมืองสมุทรสงครามเท่านั้น ในแต่ละชุมชนจะมีศูนย์กลางของชุมชน โดยมีลักษณะเป็นศูนย์กลางย่อยแบบชนบทสังคมเกษตรกรรม มีวัดและโรงเรียนเป็นศูนย์กลางที่สำคัญของชุมชน ชุมชนชนบทที่มีความหนาแน่นส่วนใหญ่กระจุกตัวอยู่ตามแนวคลองที่สำคัญคือ แม่น้ำอ้อม คลองบางน้อย คลองแม่กลอง

แนวทางการพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเล จังหวัดสมุทรสงคราม

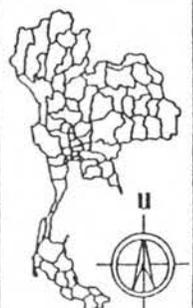
แผนที่ : 3.3 แสดง : การตั้งถิ่นฐานของชุมชน จังหวัดสมุทรสงคราม

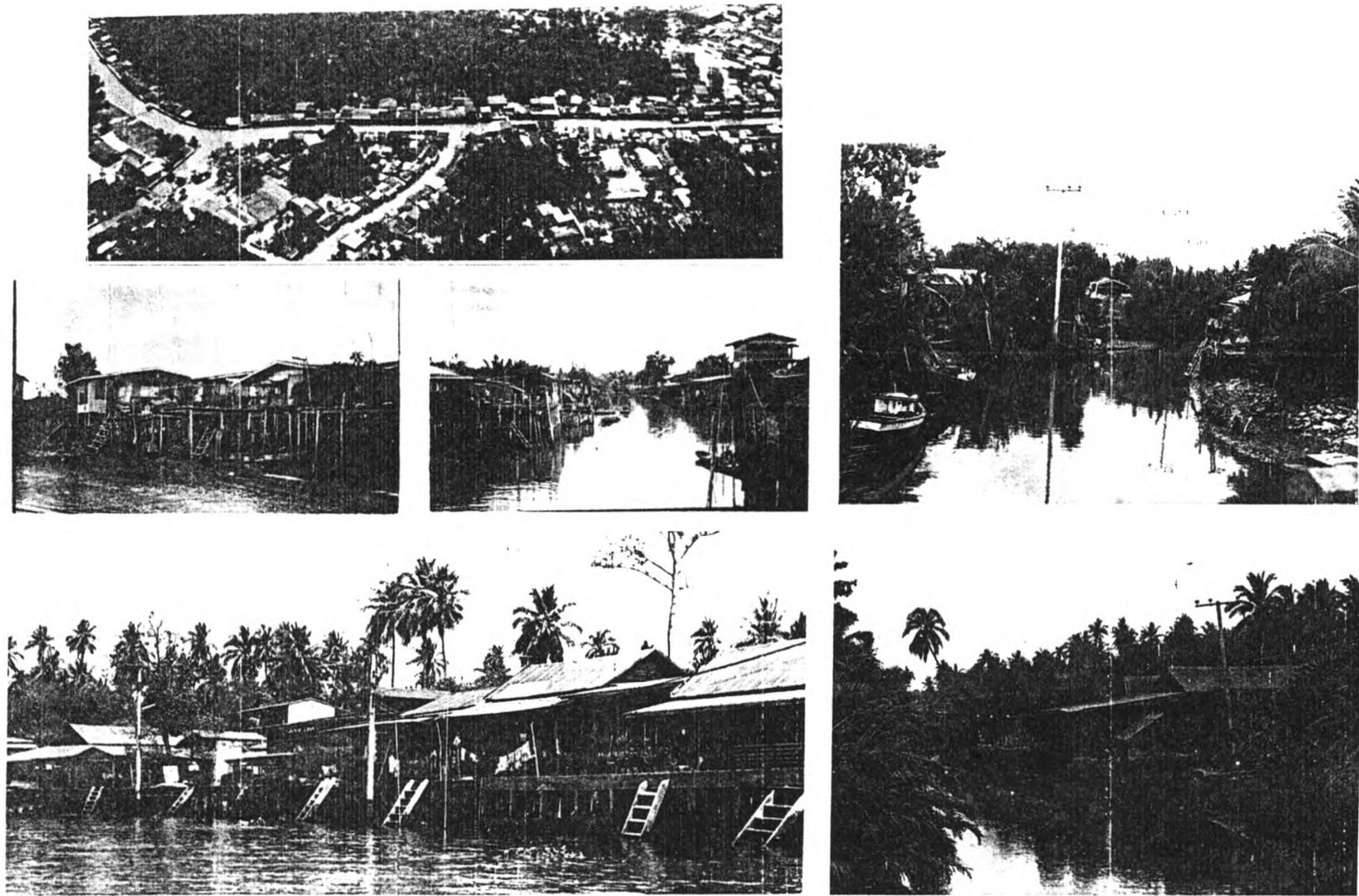
สัญลักษณ์ :

- บริเวณการตั้งถิ่นฐาน
- คลอง

ที่มา : กองประสานการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

มาตราส่วน 1:50,000 0 1.5 3 4.5 6 7.5 กม.

รูปที่ 3.1 แสดงการตั้งถิ่นฐานชุมชนริมน้ำท่าที่อำเภอคลอง จังหวัดสมุทรสงคราม

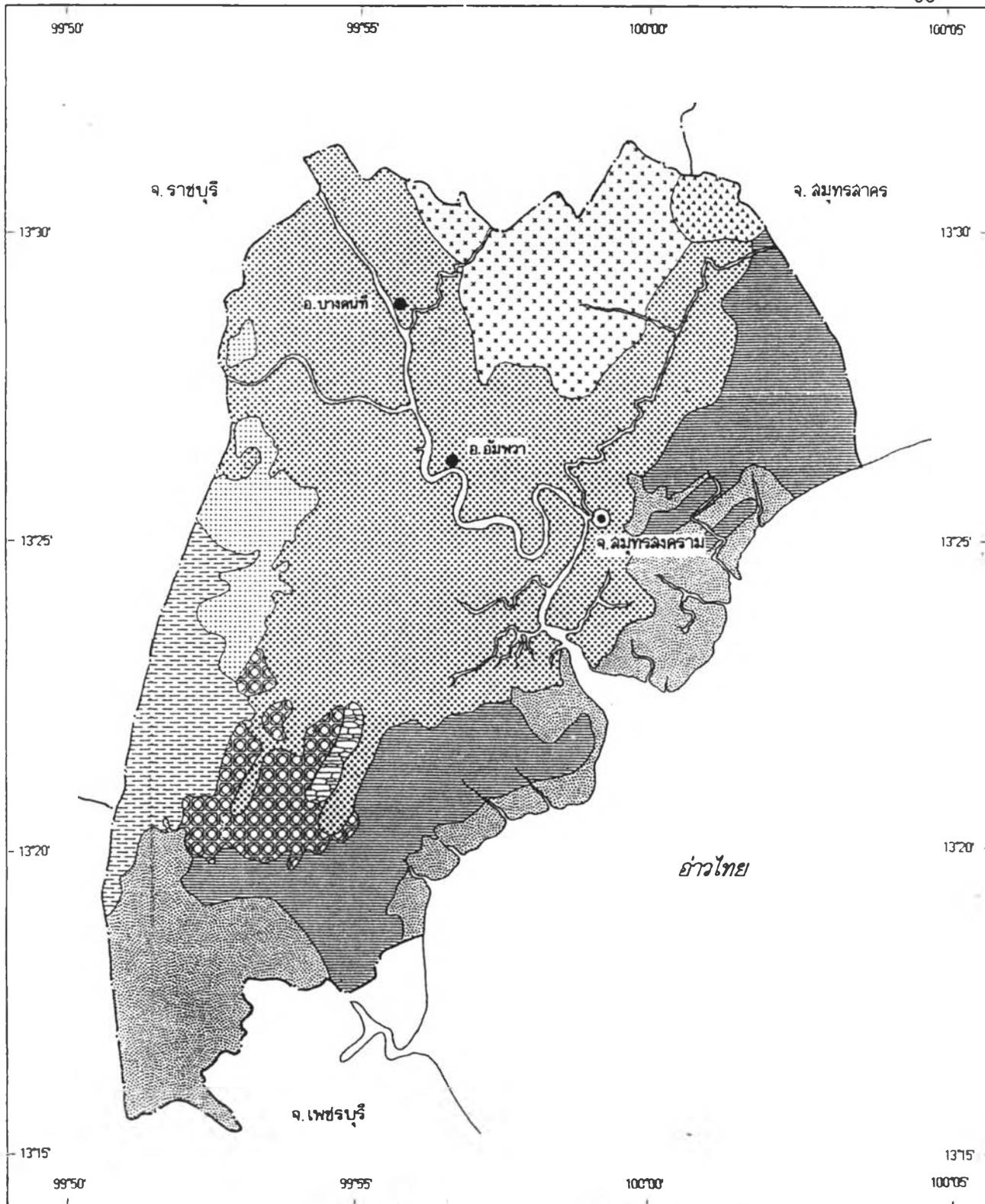
คลองวัดประคู้ และตามหมู่บ้านชาวประมงแถบริมทะเล เช่น ยี่สาร คลองโค่น เป็นต้น สำหรับชุมชนเมืองจะอยู่ในเขตเทศบาลและสุขาภิบาลต่าง ๆ เมืองศูนย์กลางที่สำคัญระดับภาคและจังหวัดคือ เทศบาลเมืองสมุทรสงคราม เป็น ศูนย์กลางการบริหารปกครอง พาณิชยกรรม อุตสาหกรรม และการคมนาคมขนส่ง เทศบาลตำบลอัมพวาเป็นศูนย์กลางรอง เน้นการค้าเกษตรกรรม ส่วนสุขาภิบาลต่าง ๆ อันได้แก่ สุขาภิบาลเหมืองใหม่ สุขาภิบาลกระดังงา และสุขาภิบาลบางนกแขวกเป็นศูนย์กลางย่อยถึงเมืองกึ่งชนบท มีความสำคัญต่อการบริหารการปกครองและการบริการระดับท้องถิ่น ลักษณะของชุมชนเมืองส่วนใหญ่เป็นชุมชนที่เกิดจากเส้นทางคมนาคมทางบก โดยมีที่มาจากชุมชนริมแม่น้ำเดิมที่อยู่บริเวณริมแม่น้ำแม่กลอง คลองดำเนินสะดวก คลองอัมพวา

3.1.5 ทฤษฎาการชนรมชาติ

3.1.5.1 ทฤษฎาการดิน

จังหวัดสมุทรสงครามมีสภาพภูมิประเทศเป็นที่ราบลุ่มทั้งที่ราบลุ่มชายฝั่งทะเลที่ได้รับอิทธิพลของน้ำทะเล และที่ราบลุ่มแม่น้ำแม่กลองตอนล่าง ดังนั้นดินในบริเวณนี้จึงมีต้นกำเนิดมาจากการทับถมของตะกอนน้ำทะเลและตะกอนแม่น้ำ สมรรถนะของดินจึงเป็นดินที่มีความอุดมสมบูรณ์ปานกลางถึงสูงมาก เหมาะแก่การปลูกไม้ผลไม้ยืนต้น แต่ก็มีปัญหาเกี่ยวกับลักษณะภูมิประเทศและปัญหาน้ำเค็มรุกฉ่ำ รวมทั้งการเปลี่ยนแปลงภูมิประเทศจนเป็นอุปสรรคต่อการปลูกพืชบางชนิด

ลักษณะดินของจังหวัดสมุทรสงคราม จากการสำรวจของกรมพัฒนาที่ดิน พบว่ามีทั้งหมด 8 ชุดดิน คือ ดินชุดท่าจีน สมุทรสงคราม สมุทรปราการ บางกอกบางกอก (ต่ำหรือที่ลุ่ม) ชนบุรี ค่าเนินสะดวก และบ่อกุง-นาเกลือ โดยตอนบนของจังหวัดในอำเภอบางคนที่เป็นชุดดินค่าเนินสะดวก (คือ ชุดดินบางเลนที่ถูกยกร่องเพื่อการปลูกไม้ผล หรือพืชผักเป็นเนื้อดินเหนียว ระดับความสมบูรณ์สูง แต่ระบายน้ำไม่ดี) ส่วนตอนกลางและตอนมาทางใต้ของจังหวัดครอบคลุมพื้นที่อำเภอบางคนที อัมพวา และอำเภอเมืองสมุทรสงคราม ส่วนใหญ่เป็นดินชุดสมุทรสงคราม (คือ ชุดดินท่าจีนที่มีการยกร่องใช้ในการทำสวนผลไม้ และปลูกผัก เป็นเนื้อดินเหนียวตะกอนถึงดินเหนียว ระดับความสมบูรณ์ของดินสูง แต่การระบายน้ำค่อนข้างยาก ควรปรับปรุงให้มีความเค็มลดลงจะสามารถใช้การเพาะปลูกไม้ผล ไม้ยืนต้น และพืชผักได้) ส่วนตอนล่างของพื้นที่ติดชายฝั่งทะเลของอ่าวแม่กลองเป็นชุดดินท่าจีน สภาพที่ราบเรียบเกิดจากตะกอนน้ำทะเลพัดมาทับถมกันน้ำทะเลท่วมถึง มีความสามารถให้น้ำซึมผ่านได้ช้าและมีการอุ้มน้ำได้สูง ดินชุดนี้ไม่เหมาะแก่การเพาะปลูกควรปล่อยให้เป็นไปตามธรรมชาติ เช่น ป่าโกงกาง หรือ ป่าชายเลน ทำนาแก้ง เลี้ยงปลา เป็นต้น ในพื้นที่ตอนล่างนี้มีดินที่สามารถปลูกข้าวน้ำเค็มได้ คือ ดินชุดบางกอกต่ำที่เกิดจากตะกอนที่ถูกพัดมาทับถมโดยน้ำทะเลและน้ำกร่อย ดามที่ราบที่เค็มมีน้ำท่วม

แนวทางการพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเล จังหวัดสมุทรสงคราม

มาตรา : 3.4 แสดง : รายละเอียดที่ดิน

สัญลักษณ์ :

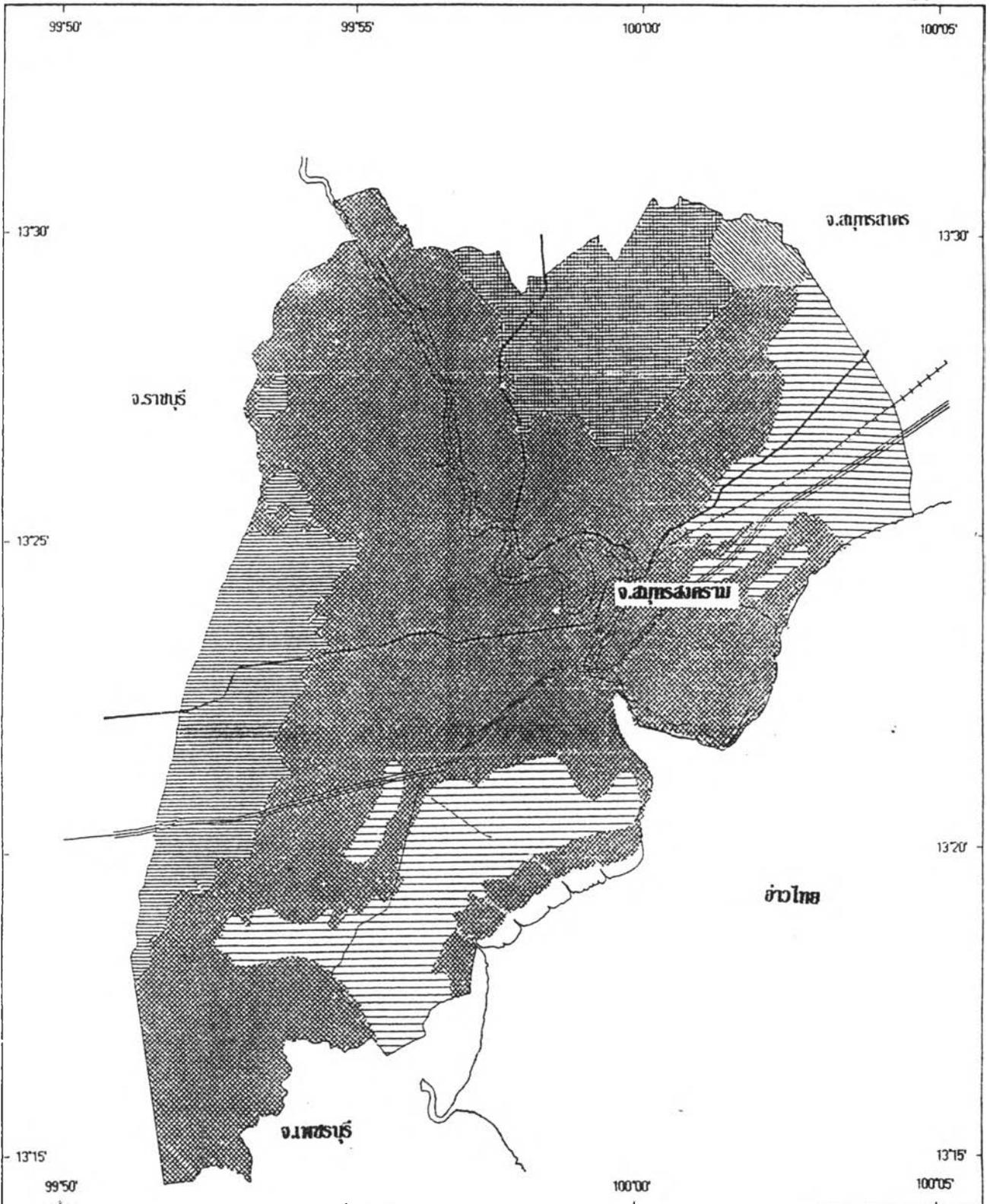
	ดินชลประทาน		ดินชลอมบู่		ดินชลอมุทปราการ
	ดินคล้ายดินชลอมุทปราการที่เดิมจัด		ดินชลตำบลบางคา		ดินชลบางกอก
	ดินชลอมุทสงคราม		ปอเนียงปลา นางัง และนาเกลือ		ดินชลบางกอกที่เกิดใหม่

ที่มา : กองสำรวจดิน กรมพัฒนาที่ดิน . 2525

มาตราส่วน

I15859964

แนวทางการพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเล จังหวัดสมุทรสงคราม

ผลิตที่ : 3.5 แสดง : 5-ระดับความสูงของดินจังหวัดสมุทรสงคราม		
สัญลักษณ์ :		
ـــــــ ต่ำ ــــــــــــ ค่อนข้างต่ำ ــــــــــــــــ ปานกลาง ــــــــــــــــ ค่อนข้างสูง ــــــــــــــــ สูง		
ที่มา : กองประสานการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม		เมตรส่วน

ถึงมาก่อน สภาพพื้นที่ต่ำเป็นที่ราบดินค่อนข้างลึก มีความสมบูรณ์ปานกลาง อยู่ในพื้นที่เขตอัมพวา แอวกพรกหนามแดงนอกจากนี้ยังมีดินชุดอื่น ๆ กระจายอยู่ในพื้นที่อย่างละไม่มาก แต่อย่างไรก็ตามชุดดินในจังหวัดสมุทรสงครามเกือบทั้งหมด เป็นดินที่ต้องมีการปรับปรุงทั้งสิ้น เพื่อให้เกิดการใช้ประโยชน์อย่างเต็มที่ทั้งในด้านกายภาพและชีวภาพ (แผนที่ 3.4 และ 3.5)

3.1.5.2 ทรัพยากรแหล่งน้ำ

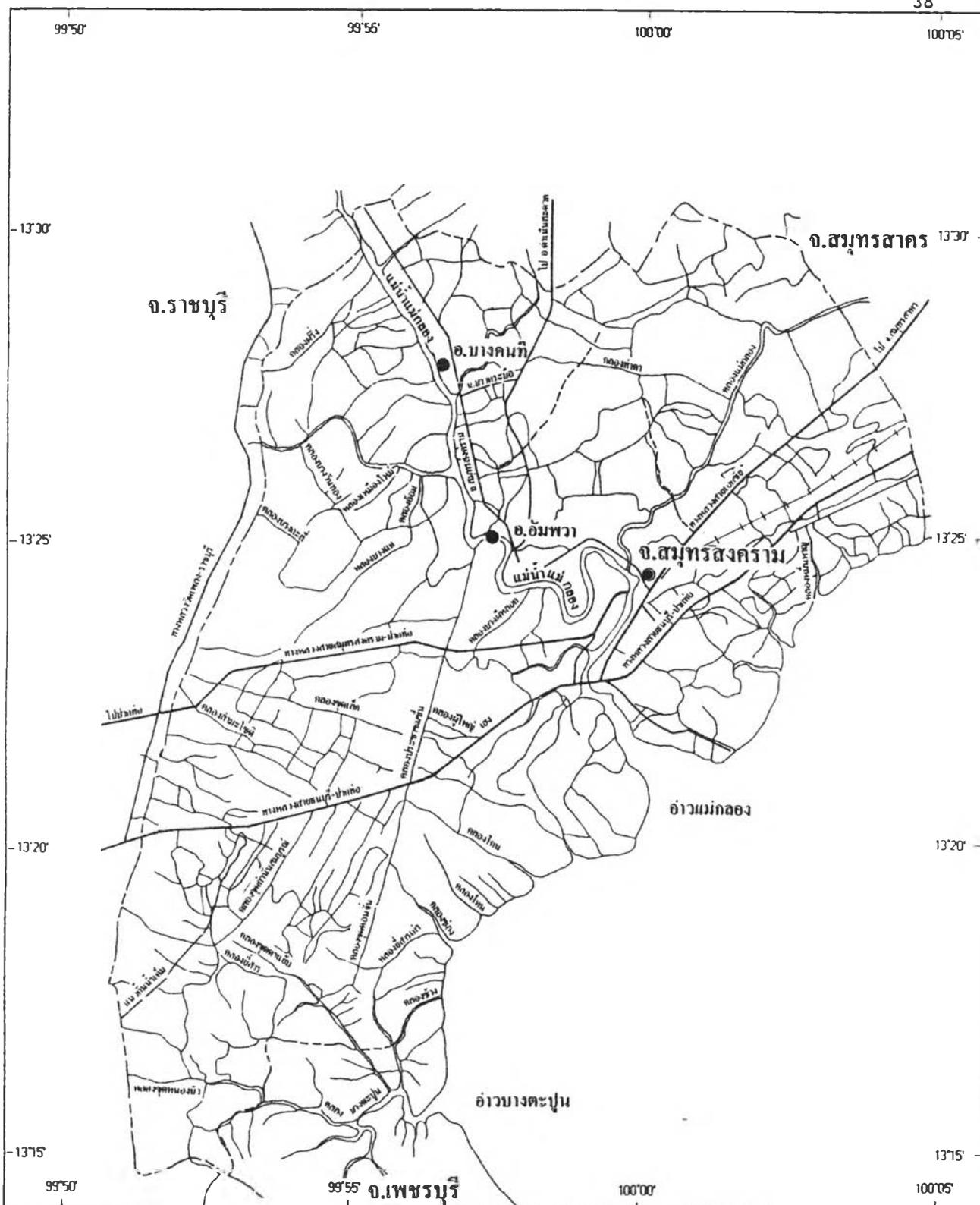
ทรัพยากรแหล่งน้ำในจังหวัดสมุทรสงคราม ประกอบด้วย แหล่งน้ำผิวดิน และแหล่งน้ำใต้ดิน โดยแหล่งน้ำผิวดินส่วนใหญ่จะเป็นแหล่งน้ำธรรมชาติ ได้แก่ แม่น้ำลำคลองสายต่าง ๆ มีความสำคัญทางด้านอุปโภคบริโภค โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการกสิกรรมมีรายละเอียด ดังนี้

ก) แหล่งน้ำผิวดิน หรือแหล่งน้ำธรรมชาติ

จังหวัดสมุทรสงครามมีแม่น้ำแม่กลองเป็นแม่น้ำสายหลัก

ไหลผ่านกลางจังหวัดในแนวเหนือ-ใต้ มีคลองแยกไปคามพื้นที่ต่าง ๆ ของจังหวัดประมาณ 300 กว่าคลองเป็นโครงข่ายทำหน้าที่ระบายน้ำจากพื้นที่ลุ่มน้ำแม่กลองลงสู่อ่าวไทย ลำน้ำที่สำคัญของจังหวัดมีดังนี้ (แผนที่ 3.6)

- แม่น้ำแม่กลอง ต้นกำเนิดจากควนน้อยและควนใหญ่ จังหวัดกาญจนบุรี ไหลผ่านจังหวัดราชบุรี อำเภอบางคนที อำเภออัมพวา และไหลลงสู่อ่าวไทยที่อำเภอเมืองสมุทรสงคราม แม่น้ำนี้ไหลผ่านจังหวัดสมุทรสงครามระยะทางประมาณ 22 กิโลเมตร
- แม่น้ำอ้อม แยกจากแม่น้ำแม่กลอง อำเภอเมืองจังหวัดราชบุรี ไหลลงแม่น้ำแม่กลองที่ ต.เหมืองใหม่ อ.บางคนที ช่วงไหลผ่านจังหวัดนี้มีความยาวประมาณ 7 กิโลเมตร
- คลองดำเนินสะดวก เป็นคลองขุดที่เชื่อมแม่น้ำท่าจีนกับแม่น้ำแม่กลอง ไหลผ่านตำบลบางนกแขวก อ.บางคนที ความยาวประมาณ 2 กิโลเมตร
- คลองอัมพวา แยกจากคลองดาวโด่ง อำเภออัมพวา ไหลลงแม่น้ำแม่กลองบริเวณตำบลอัมพวา อำเภออัมพวา ความยาวประมาณ 7 กิโลเมตร
- คลองแม่กลอง เป็นคลองขุดเชื่อมระหว่างแม่น้ำท่าจีน จ.สมุทรสาคร กับแม่น้ำแม่กลอง จ.สมุทรสงคราม ไหลผ่านอำเภอเมืองสมุทรสงคราม ความยาวประมาณ 10 กิโลเมตร
- คลองยี่สาร เริ่มจากคลองขุดก้านันสมบูรณ์ ต.ยี่สาร อ.อัมพวา ไหลลงแม่น้ำบางตะบูน อ.บ้านแหลม จ.เพชรบุรี ช่วงที่ไหลในเขตจ.สมุทรสงครามมีความยาว 6 กิโลเมตร

แนวทางการพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเล จังหวัดสมุทรสงคราม

<p>แผนที่ : 3.6</p>	<p>แสดง : เส้นทางกิจกรรมชาติ (แม่ท่าและอำเภอ)</p>	
<p>สัญลักษณ์ :</p>	<ul style="list-style-type: none"> ● ที่ตั้งจังหวัด ● ที่ตั้งอำเภอ — ทางหลวง - - - - - เขตแดน +++++ เขื่อนกั้นน้ำ ~~~~~~ แม่น้ำ, คลอง — — — — — อาคารและลำน้ำ — — — — — เขื่อนกั้นน้ำเดิม 	
<p>ที่มา : กรมชลประทาน</p>	<p>มาตราส่วน 15 0 15 3 45 6 7.5 กม.</p>	

- คลองพรมแดน แยกจากคลองแม่กลอง เป็นคลอง
กั้นเขตแดนระหว่างจังหวัดสมุทรสงครามและสมุทรสาคร ไหลลงสู่อ่าวไทยบริเวณ ตำบลบางแก้ว
อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสงคราม มีความยาวประมาณ 15 กิโลเมตร

ข) แหล่งน้ำใต้ดิน หรือแหล่งน้ำบาดาล

จังหวัดสมุทรสงครามมีแหล่งน้ำบาดาลที่ให้ปริมาณน้ำมาก
แต่คุณภาพน้ำส่วนใหญ่จะเป็นน้ำกร่อย หรือน้ำเค็ม ไม่สามารถใช้ในการอุปโภค-บริโภคได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งบริเวณแถบชายฝั่งทะเล แต่เมื่อพิจารณาการใช้ น้ำของประชากรในจังหวัดนี้เพื่อ
การอุปโภค-บริโภค พบว่าจะใช้น้ำจากแหล่งน้ำใต้ดินเป็นสำคัญ แม้แต่การผลิตน้ำประปาของ
จังหวัดสมุทรสงครามก็ใช้น้ำจากแหล่งน้ำใต้ดิน

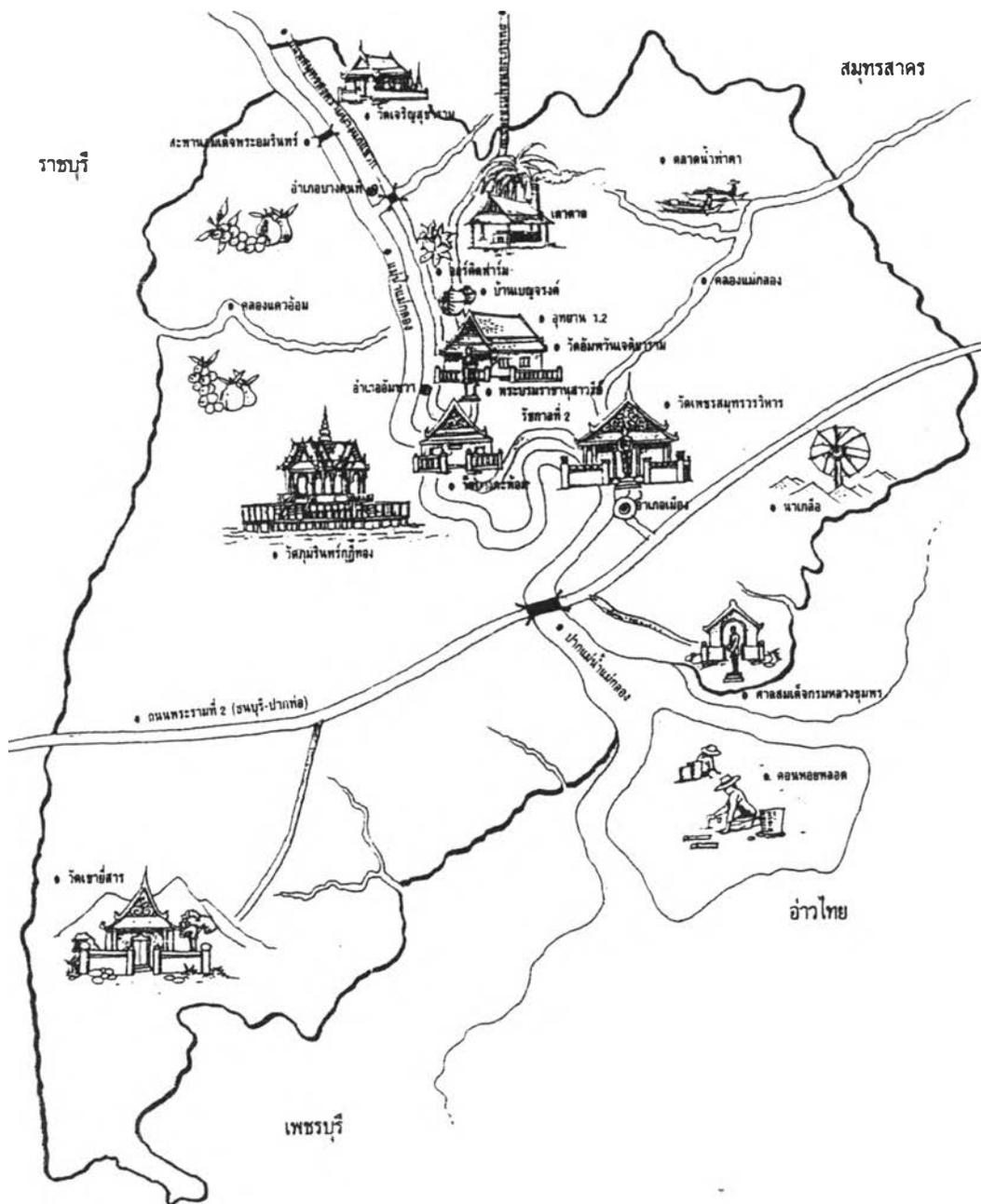
3.1.5.3 ทรัพยากรป่าไม้

ป่าไม้ของจังหวัดสมุทรสงครามเป็นป่าที่อยู่ในที่ดินกรรมสิทธิ์ของ
ราษฎร และมีลักษณะเป็นป่าชายเลนริมทะเลมีไม้โกงกาง ไม้แสม ในอดีตจังหวัดสมุทรสงคราม
เคยมีป่าชายเลนที่สมบูรณ์ตามธรรมชาติอยู่มากมาย โดยในปี 2518 มีพื้นที่ทั้งสิ้น 51,250 ไร่
กระจายอยู่ในเขตตำบลบางแก้ว บางจะเกร็ง แหวมใหญ่ คลองโค่น อำเภอเมือง และตำบลยี่สาร
อำเภออัมพวา เจ้าของที่ดินดังกล่าวได้ใช้ประโยชน์จากป่าชายเลนโดยนำมาทำไม้ฝืน ถ่าน และ
ทำไม้เสาเข็ม ปัจจุบันการใช้ประโยชน์ได้เปลี่ยนแปลงไปอย่างมาก เนื่องจากมีกิจกรรมที่ทำ
รายได้ให้เจ้าของที่ดินมากกว่านั้นคือ การทำนากุ้ง ทำให้เจ้าของที่ดินแปรสภาพพื้นที่จากป่าเลน
มาเป็นนากุ้ง แม้ว่าการทำนากุ้งจะลงทุนสูงและมีความเสี่ยงสูงกว่าการปลูกป่าชายเลนก็ตาม แต่
ก็ให้ผลตอบแทนที่สูงกว่าในเวลาอันสั้น ประกอบกับการขยายพื้นที่เมือง และอุตสาหกรรม
ล้วนเป็นสาเหตุให้พื้นที่ป่าชายเลนลดลง

จากข้อมูลของกรมป่าไม้ดาวเทียม ปี พ.ศ.2518, 2522 และ
2529 พบว่ามีพื้นที่ป่าชายเลนของจังหวัดสมุทรสงคราม เท่ากับ 51,250 ไร่, 47,800 ไร่ และ
306 ไร่ และจากการสำรวจข้อมูลเบื้องต้นของกรมป่าไม้ในปี 2532 พบว่า ป่าชายเลนจังหวัด
สมุทรสงครามได้ถูกเปลี่ยนแปลงเพื่อใช้ประโยชน์กิจกรรมอื่น ๆ ในช่วง 3 ปี ลดลงถึง 306 ไร่
หรือลดลงเฉลี่ย 102 ไร่ต่อปี จนไม่มีพื้นที่ป่าเลน หรือพื้นที่ที่ประกาศเป็นที่ดินสาธารณะประโยชน์
แต่อย่างไร รายละเอียดของทรัพยากรป่าชายเลนจะกล่าวในบทต่อไป

3.1.5.4 ทรัพยากรท่องเที่ยว

เนื่องจากลักษณะของชุมชนในจังหวัดสมุทรสงครามเป็นชุมชนน้ำ
มีรูปแบบการดำเนินชีวิตแบบสังคมเกษตร จึงมีความเชื่อมั่นอยู่กับขนบธรรมเนียมประเพณีดั้งเดิม

แนวทางการพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเล จังหวัดสมุทรสงคราม

ฉบับที่ : 3.7 ทลสทง : บทลงโทษที่ยกสำคัญ จังหวัดสมุทรสงคราม

ที่มา : การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย

มาตราส่วน 15 0 15 3 45 6 7.5 กม.

อย่างชาวชนบท ซึ่งมักมีวัดเป็นศูนย์รวมความเจริญทางด้านศิลปวัฒนธรรมต่าง ๆ ประกอบกับสภาพทางภูมิศาสตร์ของพื้นที่มีแม่น้ำแม่กลองและทะเลอยู่มากมาย แหล่งท่องเที่ยวของจังหวัดนี้จึงมักเป็นโบราณสถานโบราณวัตถุภายในวัด และธรรมชาติที่เกี่ยวเนื่องกับแม่น้ำแม่กลองและทะเล สถานที่ท่องเที่ยวที่สำคัญ ดังนี้ (แผนที่ 3.7)

1. ประเภทธรรมชาติ ได้แก่
 - คอนทอยตลอด ปากแม่น้ำแม่กลอง
2. ประเภทโบราณสถานและโบราณวัตถุ ได้แก่
 - อุทยานพระบรมราชานุสรณ์รัชกาลที่ 2
 - วัดอัมพวาเจติยาราม
 - วัดกุญชรินทร์ฤฎีทอง
 - วัดเพชรสมุทรวรวิหาร (วัดบ้านแหลม)
3. ประเภทวัฒนธรรมและกิจกรรมมนุษย์ ได้แก่
 - เตาทำน้ำตาลจากมะพร้าว อำเภอบางคนที
 - ตลาดน้ำในอำเภอบางคนที
 - งานประเพณีชักพระ อำเภอเมืองและอำเภออัมพวา
 - งานถวายบังคมพระบรมราชานุสรณ์รัชกาลที่ 2 ณ วัดอัมพวาเจติยาราม และอุทยานรัชกาลที่ 2

3.2 สภาพเศรษฐกิจ

3.2.1 มูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัดสมุทรสงคราม

จังหวัดสมุทรสงครามมีมูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวม ในปี พ.ศ.2527 เท่ากับ 881.37 ล้านบาท หรือร้อยละ 3.92 ของผลิตภัณฑ์มวลรวมภาคตะวันตก และเป็นอันดับสุดท้ายของภาคตะวันตก ต่อมาในปี พ.ศ.2532 มีมูลค่าเพิ่มขึ้นเป็น 1,256.26 ล้านบาท หรือร้อยละ 4.03 ของผลิตภัณฑ์มวลรวมภาคตะวันตก และยังคงอยู่เป็นอันดับสุดท้ายของภาค เมื่อพิจารณาการขยายตัวทางเศรษฐกิจในช่วงปี พ.ศ.2527-2532 พบว่า จังหวัดสมุทรสงครามมีอัตราการขยายตัวเฉลี่ยประมาณร้อยละ 8.51 ต่อปี ซึ่งสูงกว่าอัตราการขยายตัวทางเศรษฐกิจของภาคตะวันตกเพียงเล็กน้อย (ตารางที่ 3.3 และแผนภูมิที่ 3.1)

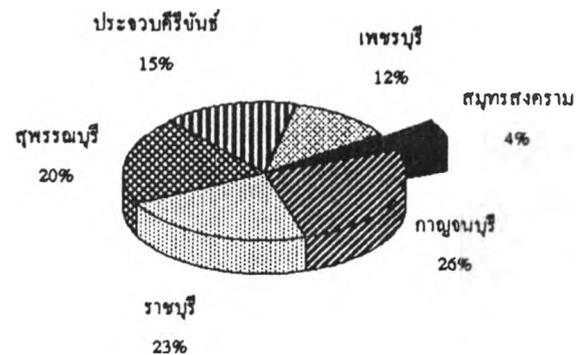
โครงสร้างการผลิตหลักของจังหวัดสมุทรสงคราม ประกอบด้วย สาขาเกษตรกรรม มีมูลค่า 135 ล้านบาท หรือร้อยละ 10.75 ของผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัด อัตราการขยายตัวทางเศรษฐกิจของสาขานี้ลดลงตลอดประมาณร้อยละ 0.65 ต่อปี สาขาอุตสาหกรรมมีมูลค่าต่ำสุด คือ 126 ล้านบาท หรือร้อยละ 10.24 ของผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัด มีอัตราการ

ตารางที่ 3.8 แสดงผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัด รายได้เฉลี่ยต่อคน และอัตราการเปลี่ยนแปลงของจังหวัดในภาคตะวันตก ช่วงปี 2527 - 2532 (ณ ราคาคงที่)

ภาคตะวันตก	มูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัด (พันบาท)		รายได้เฉลี่ยต่อคนต่อปี (บาท)		อัตราการเปลี่ยนแปลง มูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัด พ.ศ. 2527 - 2532	อัตราการเปลี่ยนแปลง รายได้เฉลี่ยต่อคนต่อปี พ.ศ. 2527 - 2532
	พ.ศ. 2527	พ.ศ. 2532	พ.ศ. 2527	พ.ศ. 2532		
1. ราชบุรี	5,299,345	7,085,544	19,390	26,773	6.74%	7.62%
2. เพชรบุรี	2,667,269	3,670,384	16,755	26,709	7.52%	11.88%
3. กาญจนบุรี	6,146,344	8,072,202	27,150	35,581	6.27%	6.21%
4. สุพรรณบุรี	4,260,009	6,339,697	14,383	22,872	9.76%	11.80%
5. ประจวบคีรีขันธ์	3,205,309	4,776,156	20,737	33,971	9.80%	12.76%
6. สมุทรสงคราม	911,323	1,256,259	11,927	18,241	7.57%	10.59%
ภาคตะวันตก	22,489,599	31,200,242	19,028	28,434	7.75%	9.89%

ที่มา : ผลิตภัณฑ์ภาคและจังหวัด กองบัญชาประชาชนดี สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

แผนภูมิที่ 3.1 แสดงสัดส่วนมูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัดสมุทรสงคราม เปรียบเทียบกับจังหวัดอื่นๆ ในภาคตะวันตก (ณ ราคาคงที่)
ปี พ.ศ.2532

ขยายตัวเฉลี่ยประมาณร้อยละ 2.59 ต่อปี ส่วนสาขาบริการ เป็นสาขาที่มีมูลค่าสูงสุด คือ 992 ล้านบาท หรือร้อยละ 79.02 ของผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัด มีอัตราการขยายตัวเฉลี่ยประมาณร้อยละ 11.61 ต่อปี และเป็นสาขาการผลิตเดียวที่มีอัตราการขยายตัวสูงกว่าของภาค ซึ่งเท่ากับร้อยละ 8.84 ต่อปี เมื่อเปรียบเทียบโครงสร้างการผลิตหลักของจังหวัดสมุทรสงครามทั้ง 3 สาขาการผลิตหลัก พบว่าสัดส่วนสาขาประมง : ทศนิยม : คติยภูมิ ในปี พ.ศ.2527 มีสัดส่วนการผลิตคิดเป็นร้อยละ 15.83 : 12.91 : 71.25 ตามลำดับ แต่ในปี 2532 มีสัดส่วนการผลิตในสาขาประมงและสาขาทศนิยมที่ลดลง ขณะที่สาขาคติยภูมิมีสัดส่วนการผลิตที่สูงขึ้น กล่าวคือ มีสัดส่วนการผลิต 10.75 : 10.24 : 79.01 จะเห็นว่าสาขาบริการเป็นสาขาการผลิตที่มีความสำคัญสะท้อนให้เห็นถึงแนวโน้มการขยายตัวของเศรษฐกิจโดยรวมของจังหวัดได้คือ ส่วนสาขาเกษตรกรรมนั้นในปัจจุบันมีบทบาทต่อความเจริญทางเศรษฐกิจของจังหวัดที่ลดลง (ตารางที่ 3.4 และแผนภูมิที่ 3.2)

3.2.2 โครงสร้างทางเศรษฐกิจ

1) สาขาเกษตรกรรม

สาขาเกษตรกรรมเป็นสาขาที่มีบทบาทสำคัญทั้งในด้านส่วนแบ่ง (Share) การผลิตและการขยายตัว เมื่อพิจารณาเปรียบเทียบกับสาขาการผลิตหลักอื่น ๆ สาขาเกษตรกรรมของจังหวัดสมุทรสงครามมีสาขาการผลิตย่อย ได้แก่ สาขากสิกรรม ปศุสัตว์ ประมง ป่าไม้ การบริการทางการเกษตร และแปรรูปผลผลิตการเกษตรอย่างง่าย (ตารางที่ 3.5) โดยประมงเป็นสาขาที่มีบทบาทสำคัญที่สุดในสาขาเกษตรกรรม คือ มีมูลค่า 51.163 ล้านบาท หรือร้อยละ 4.07 ของผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัด รองลงมา คือ สาขากสิกรรม มีมูลค่า 40.773 ล้านบาท หรือประมาณร้อยละ 3.25 ของผลิตภัณฑ์มวลรวม พืชเศรษฐกิจหลักของจังหวัด ได้แก่ มะพร้าว กุ้ง ข้าว มันสำปะหลัง และส้มโอ มีประเด็นสำคัญบางประการที่ชี้ให้เห็นถึงบทบาทของสาขาเกษตรกรรม มีความสำคัญน้อยกว่าสาขาการผลิตอื่น ๆ (ตารางที่ 3.5 และแผนภูมิที่ 3.3)

ก) กสิกรรม เมื่อพิจารณาการเปลี่ยนแปลงในสาขาเกษตรกรรมช่วงปี พ.ศ.2527-2532 พบว่าสาขากสิกรรมมีแนวโน้มการเติบโตที่ลดลงด้วยอัตราการขยายตัวเฉลี่ยร้อยละ 5.38 แต่มีอัตราการขยายตัวเฉลี่ยที่สูงกว่าสาขาประมงและปศุสัตว์ในช่วงเวลาเดียวกัน สาเหตุที่การเปลี่ยนแปลงในสาขากสิกรรมลดลง เป็นผลจากการพิจารณาการใช้ที่ดินเพื่อการเกษตร พบว่า จังหวัดสมุทรสงครามมีพื้นที่ถือครองการเกษตรประมาณร้อยละ 70 ของเนื้อที่ทั้งหมด ลักษณะการใช้ที่ดินเพื่อกสิกรรมมีการปลูกมะพร้าวเป็นหลัก ในช่วงที่ผ่านมานแนวโน้มการใช้ที่ดินเพื่อการเกษตรลดลง จากสภาพดินที่เสื่อมโทรมลงเนื่องจากน้ำเค็มรุกเข้าพื้นที่ตอนบน ปัญหาด้านการผลิต ตลาด และราคาผลผลิตที่ตกต่ำ ทำให้เกษตรกรหันไป

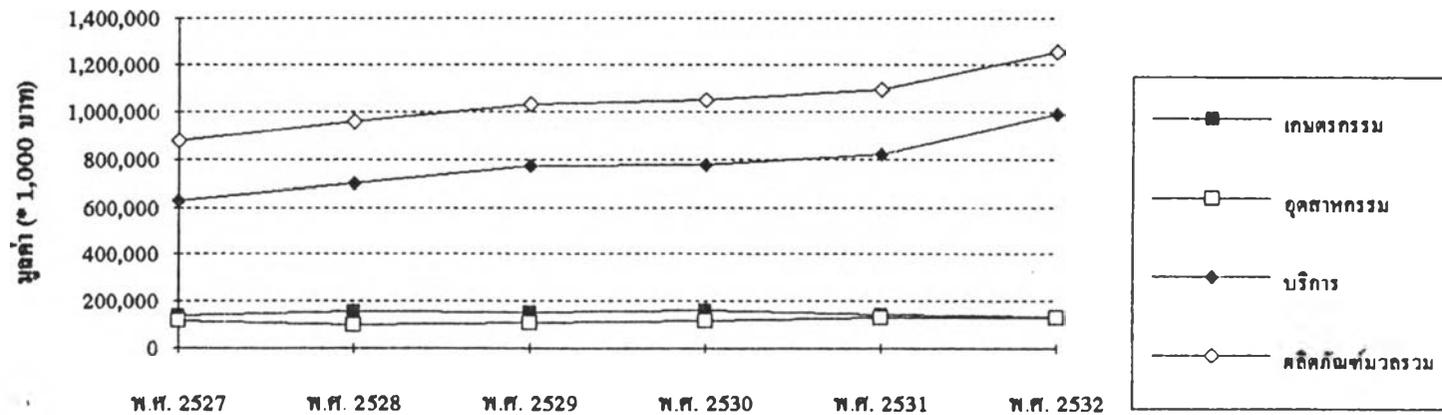
ตารางที่ 3.4 แสดงมูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวม แยกรายสาขา จังหวัดสมุทรสงคราม ปี พ.ศ. 2527-2535 (ณ ราคาคงที่)

หน่วย : พันบาท

สาขาการผลิต	พ.ศ. 2527	พ.ศ. 2528	พ.ศ. 2529	พ.ศ. 2530	พ.ศ. 2531	พ.ศ. 2532
เกษตรกรรม	139,509	157,650	152,655	160,084	142,241	135,006
อุตสาหกรรม	113,852	98,826	104,643	113,767	130,330	128,580
บริการ	628,012	703,525	773,718	775,711	824,029	992,673
ผลิตภัณฑ์มวลรวม	881,373	960,001	1,031,016	1,049,562	1,096,600	1,256,259

ที่มา : ผลิตภัณฑ์ภาคและจังหวัด กองบัญชาประชาชนดี สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

แผนภูมิที่ 3.2 แสดงมูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวม แยกรายสาขา จังหวัดสมุทรสงคราม พ.ศ. 2527 - 2532 (ณ ราคาคงที่)

ที่มา : ผลิตภัณฑ์ภาคและจังหวัด กองบัญชาประชาชนดี สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

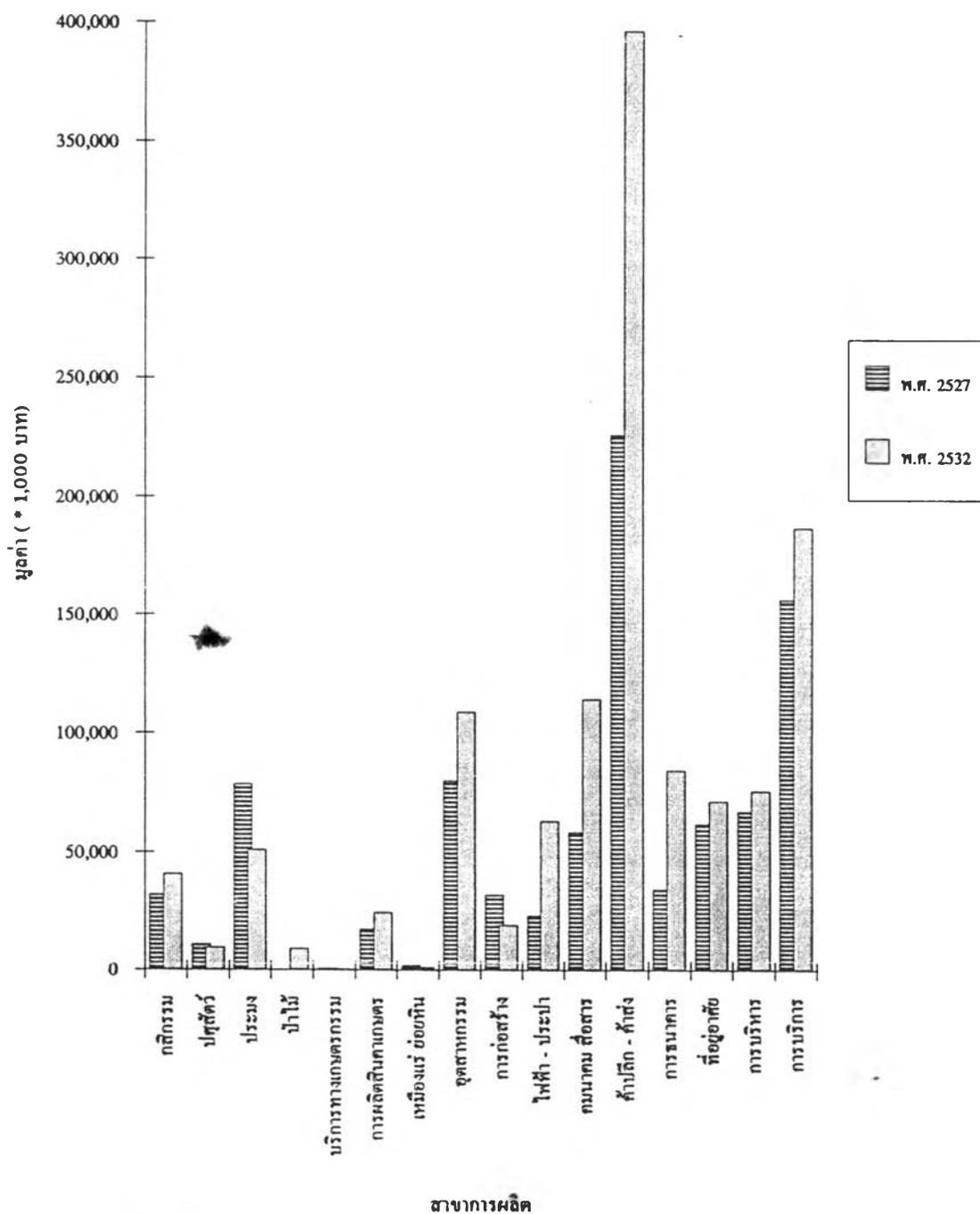
ตารางที่ 3.5 แสดงมูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัดสมุทรสงคราม เปรียบเทียบกับภาคตะวันตก ช่วงปี พ.ศ. 2527 - 2532 (ณ ราคาเท่าที่)

หน่วย : พันบาท

สาขาการผลิต	ภาคตะวันตก					จังหวัดสมุทรสงคราม					การเปลี่ยนแปลง		
	มูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวม		สัดส่วนร้อยละ		อัตราการเติบโตต่อปี	มูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวม		สัดส่วนร้อยละ		อัตราการเติบโตต่อปี	จังหวัดสมุทรสงคราม		
	พ.ศ. 2527	พ.ศ. 2532	พ.ศ. 2527	พ.ศ. 2532		พ.ศ. 2527 - 2532	พ.ศ. 2527	พ.ศ. 2532	พ.ศ. 2527		พ.ศ. 2532	พ.ศ. 2527 - 2532	Regional Share
ภาคเกษตรกรรม	6,768,691	8,608,274	30.10	27.27	5.14	139,609	136,008	16.83	10.76	-0.65	54,040.66	-18,183.64	-40,860.01
1. เกษกรรม	4,882,982	5,962,303	21.71	19.11	4.42	32,134	40,773	3.65	3.25	5.38	12,447.53	-5,344.72	1,536.19
2. ปศุสัตว์	681,789	1,058,774	3.03	3.39	11.06	10,974	9,301	1.25	0.74	-3.05	4,250.92	1,816.98	-7,740.91
3. ประมง	366,126	370,562	1.63	1.19	0.24	78,568	51,163	8.91	4.07	-6.98	30,434.35	-29,482.42	-28,356.93
4. ป่าไม้	196,408	272,318	0.87	0.87	7.73	0	8,930	0.00	0.71	-	0.00	0.00	0.00
5. บริการทางเกษตรกรรม	280,973	335,633	1.25	1.08	3.89	397	243	0.05	0.02	-7.76	153.78	-76.55	-231.23
6. การผลิตสินค้าเกษตร	360,313	510,634	1.60	1.64	8.34	17,436	24,596	1.98	1.96	8.21	6,754.06	520.16	-114.22
ภาคอุตสาหกรรม	6,426,788	7,847,665	24.13	25.16	8.92	113,862	128,680	12.92	10.24	2.69	44,102.07	6,687.18	-36,061.26
7. เหมืองแร่ ขยายหิน	1,684,678	1,898,922	7.49	6.09	2.54	1,814	829	0.21	0.07	-10.86	702.68	-471.99	-1,215.69
8. อุตสาหกรรม	2,791,213	4,722,091	12.41	15.13	13.84	80,021	108,663	9.08	8.65	7.16	30,997.19	24,358.95	-26,714.14
9. การก่อสร้าง	950,892	1,226,652	4.23	3.93	5.80	32,017	19,088	3.63	1.52	-8.08	12,402.21	-3,117.23	-22,213.97
ภาคบริการ	10,294,225	14,846,303	45.77	47.58	8.84	628,012	992,673	71.26	76.02	11.61	243,268.74	34,376.44	87,016.83
10. ไฟฟ้า - ประปา	68,338,520	91,409,910	303.87	292.97	6.75	23,418	63,304	2.66	5.04	34.06	9,071.27	-1,165.25	31,979.98
11. คมนาคม สื่อสาร	1,167,909	1,481,041	5.19	4.75	5.36	58,510	113,958	6.64	9.07	18.95	22,664.62	-6,977.31	39,760.69
12. ค่าที่พัก - ค่าส่ง	4,063,440	6,240,963	18.07	20.00	10.72	225,924	396,648	25.63	31.57	15.11	87,514.64	33,553.89	49,655.47
13. การธนาคาร	456,037	893,983	2.03	2.87	19.21	34,611	84,358	3.93	6.72	28.75	13,407.03	19,830.95	16,509.02
14. ที่อยู่อาศัย	1,030,617	1,266,528	4.58	4.06	4.58	61,891	71,522	7.02	5.69	3.11	23,974.30	-9,807.28	-4,536.02
15. การบริหาร	1,157,223	1,380,683	5.15	4.43	3.86	67,381	75,976	7.65	6.05	2.55	26,100.92	-13,089.63	-4,416.28
16. การบริการ	1,915,963	2,650,154	8.52	8.49	7.66	156,277	186,907	17.73	14.88	3.92	60,535.96	-651.10	-29,254.86
รวมมูลค่าผลิตภัณฑ์	22,489,599	31,201,242	100.00	100.00	7.76	881,373	1,266,269	100.00	100.00	8.61	341,411.46	22,878.97	33,474.64
รายได้เฉลี่ยต่อคนต่อปี (บาท)	19,028	28,434	-	-	9.89	11,927	18,241	-	-	10.69	-	-	-

ที่มา : ผลิตภัณฑ์ภาคและจังหวัด กองบัญชีประชาชาติ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

แผนภูมิที่ 3.3 แสดงมูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัดสมุทรสงคราม (ณ ราคาคงที่)
พ.ศ.2527 และ 2532

ที่มา : กองบัญชีประชาชาติ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

ประกอบอาชีพอื่นแทน นอกจากนี้ยังมีสาเหตุจากการขยายตัวของเมืองและการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ดินจากเกษตรกรรมไปสู่กิจกรรมประเภทอื่นมากขึ้น

ข) ประมง เป็นสาขาการผลิตที่มีความสำคัญที่สุดของสาขาเกษตรกรรม เนื่องจากเป็นจังหวัดสมุทรสงครามมีสภาพพื้นที่ติดชายฝั่งทะเล มีแม่น้ำลำคลองแผ่กระจายทั่วพื้นที่กว่า 300 คลอง ทำให้อาชีพทำการประมงเป็นอาชีพที่สำคัญของจังหวัด โดยการประมงที่ทำในจังหวัดนี้มีอยู่ 3 ประเภท คือ การทำประมงทะเล การเพาะเลี้ยงชายฝั่ง และการประมงน้ำจืด โดยมีมูลค่าของผลิตภัณฑ์มวลรวมสูงสุด เมื่อเปรียบเทียบกับการผลิตที่อยู่ในสาขาเดียวกัน โดยในปี พ.ศ.2527 มีมูลค่า 78.57 ล้านบาท แต่ในปี พ.ศ.2532 มีมูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมลดลงเหลือ 51.16 ล้านบาท มีอัตราการขยายตัวลดลงเฉลี่ยร้อยละ 6.98 ต่อปี ทั้งนี้มีสาเหตุมาจากการเพาะเลี้ยงชายฝั่งโดยเฉพาะการทำนากุ้งที่ไม่ได้ผล มีปัญหามากมายในการผลิต ประกอบกับสภาพแวดล้อมเสื่อมโทรม จึงทำให้เกษตรกรหลายรายเลิกทำการเพาะเลี้ยง และปล่อยที่ดินทิ้งร้างเป็นจำนวนมาก แม้ว่าการประมงในจังหวัดสมุทรสงครามจะมีมูลค่าที่ลดลง แต่ก็มีส่วนแบ่ง (Share) ของการเติบโตทางเศรษฐกิจมากที่สุดในสาขาเกษตรกรรม

ค) ปศุสัตว์ การทำการปศุสัตว์ของจังหวัดสมุทรสงคราม มีมูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัดในปี พ.ศ.2527 ประมาณ 10.97 ล้านบาท แต่ในปี พ.ศ.2532 มีมูลค่าลดลงเหลือ 9.3 ล้านบาท คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 1.25 และ 0.74 ของผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัด โดยมีอัตราการขยายตัวที่ลดลงเฉลี่ยร้อยละ 3.05 ต่อปี

2) สาขาอุตสาหกรรม

เป็นสาขาการผลิตที่มีอัตราการขยายตัวค่อนข้างต่ำ กล่าวคือ ในปี พ.ศ.2527 มีมูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัดประมาณ 114 ล้านบาท และในปี 2532 มีมูลค่าเพิ่มเป็น 128.58 ล้านบาท คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 12.92 และ 10.24 ของมูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัด โดยมีอัตราการขยายตัวเฉลี่ยร้อยละ 2.59 ต่อปี เมื่อเทียบกับภาคตะวันตกจะมีอัตราการขยายตัวที่ต่ำมาก ซึ่งเท่ากับ 8.92 เนื่องจากอุตสาหกรรมในจังหวัดนี้เป็นอุตสาหกรรมขนาดเล็กหรืออุตสาหกรรมในครัวเรือน เช่น การทำน้ำตาลมะพร้าว แต่ไม่มีอุตสาหกรรมขนาดใหญ่เลย และจากรายงานทำเนียบโรงงานอุตสาหกรรมจังหวัดสมุทรสงคราม พบว่าส่วนใหญ่เป็นอุตสาหกรรมแปรรูปผลผลิตทางการเกษตร แต่มีจำนวนไม่มาก ได้แก่ ทำน้ำตาล น้ำตาลมะพร้าว ปลาป่น ผลิตอาหารสัตว์น้ำ เป็นต้น ทำให้มูลค่าการผลิตของสาขาอุตสาหกรรมในจังหวัดนี้เติบโตได้ไม่มากนัก เมื่อเปรียบเทียบกับระดับภาค

3) สาขาบริการ

เป็นสาขาที่มีความสำคัญต่อโครงสร้างทางเศรษฐกิจของจังหวัดมากที่สุด

โดยมีมูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมในปี พ.ศ.2527 ประมาณ 628.01 ล้านบาท และในปี พ.ศ.2532 มีมูลค่าการผลิตเพิ่มขึ้นเป็น 992.67 ล้านบาท คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 71.25 และ 79.02 ของผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัด มีอัตราการขยายตัวเฉลี่ยร้อยละ 11.61 ต่อปี จะเห็นว่าสาขาบริการ เป็นสาขาที่มีการขยายตัวอย่างรวดเร็ว เป็นผลเนื่องมาจากกิจการดังกล่าวมีความเกี่ยวข้องโดยตรงกับการผลิตของสาขาอุตสาหกรรม การเกษตรกรรม และการขยายตัวของเมืองที่มากขึ้น

โดยสาขาการค้าปลีก-ค้าส่งเป็นสาขาที่ทำรายได้ให้กับจังหวัดนี้มากที่สุด ในปี พ.ศ. 2527 มีมูลค่า 225.92 ล้านบาท และในปี พ.ศ.2532 มีมูลค่าเพิ่มเป็น 396.45 ล้านบาท โดยมีอัตราการขยายตัวเฉลี่ยร้อยละ 15.11 ต่อปี รองลงมา คือ สาขาการบริการ และการไฟฟ้า-ประปา ตามลำดับ แต่สาขาที่มีการขยายตัวมากที่สุด คือ สาขาไฟฟ้า-ประปา คิดเป็นร้อยละ 34.06 รองลงมาคือ สาขาการธนาคาร และสาขาการคมนาคมขนส่ง ตามลำดับ และมีอัตราการขยายตัวที่สูงกว่าเมื่อเทียบกับระดับภาค

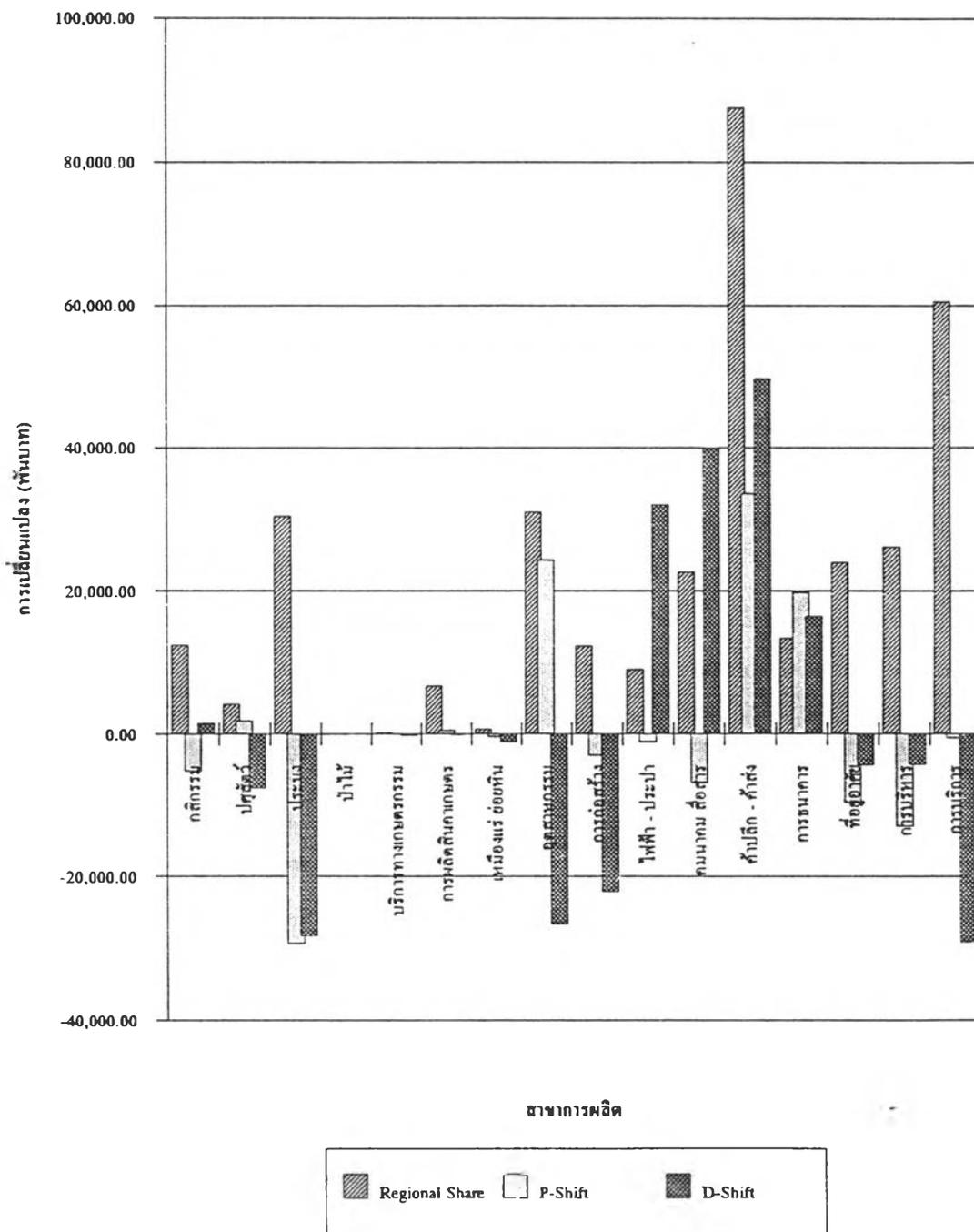
เมื่อวิเคราะห์การเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจโดยรวมของจังหวัดสมุทรสงคราม ในระยะเวลา 5 ปีที่ผ่านมา พบว่า มีอัตราเพิ่มขึ้นเฉลี่ยร้อยละ 8.51 ต่อปี และมีมูลค่าผลผลิตภายในจังหวัดเพิ่มขึ้น 374.88 ล้านบาท โดยเป็นผลที่ได้จากการเพิ่มขึ้นของมูลค่าในสาขาการผลิตต่าง ๆ โดยเฉพาะสาขาบริการ (ตารางที่ 3.5 และแผนภูมิที่ 3.4)

สำหรับการวิเคราะห์การขยายตัวทางเศรษฐกิจของจังหวัดสมุทรสงครามนี้ โดยใช้เครื่องมือวิเคราะห์ที่เรียกว่า Shift-Share Analysis ในการอธิบาย พบว่าจังหวัดสมุทรสงครามมีการขยายตัวในอัตราการเติบโตทางเศรษฐกิจเท่ากับภาคตะวันตกแล้ว จะทำให้ได้รับส่วนแบ่ง (Regional Share) ตามฐานเศรษฐกิจที่มีของจังหวัด จำนวน 341 ล้านบาท โดยภาคบริการเป็นภาคที่มีส่วนแบ่ง (Share) ของการเติบโตทางเศรษฐกิจโดยรวมของจังหวัดมากที่สุด คิดเป็นมูลค่าถึง 243 ล้านบาท รองลงมา คือ ภาคเกษตรกรรม และภาคอุตสาหกรรม ตามลำดับ โดยมีสาขาการผลิตที่เติบโตเร็วหรือขยายตัวเร็วกระจุกตัวอยู่ในจังหวัด (P-Shift) คือ สาขาการค้าปลีก-ค้าส่ง อุตสาหกรรม และการธนาคาร ตามลำดับ ส่วนสาขาการผลิตที่ได้เปรียบกว่าเมื่อตั้งอยู่ในจังหวัดสมุทรสงครามแทนที่จะตั้งอยู่ในจังหวัดอื่น ๆ ในภาคตะวันตก ที่มีโครงสร้างการผลิตแบบเดียวกัน คือ สาขาการค้าปลีก-ค้าส่ง การคมนาคมขนส่ง และการไฟฟ้า-ประปา ตามลำดับ (แผนภูมิที่ 3.5)

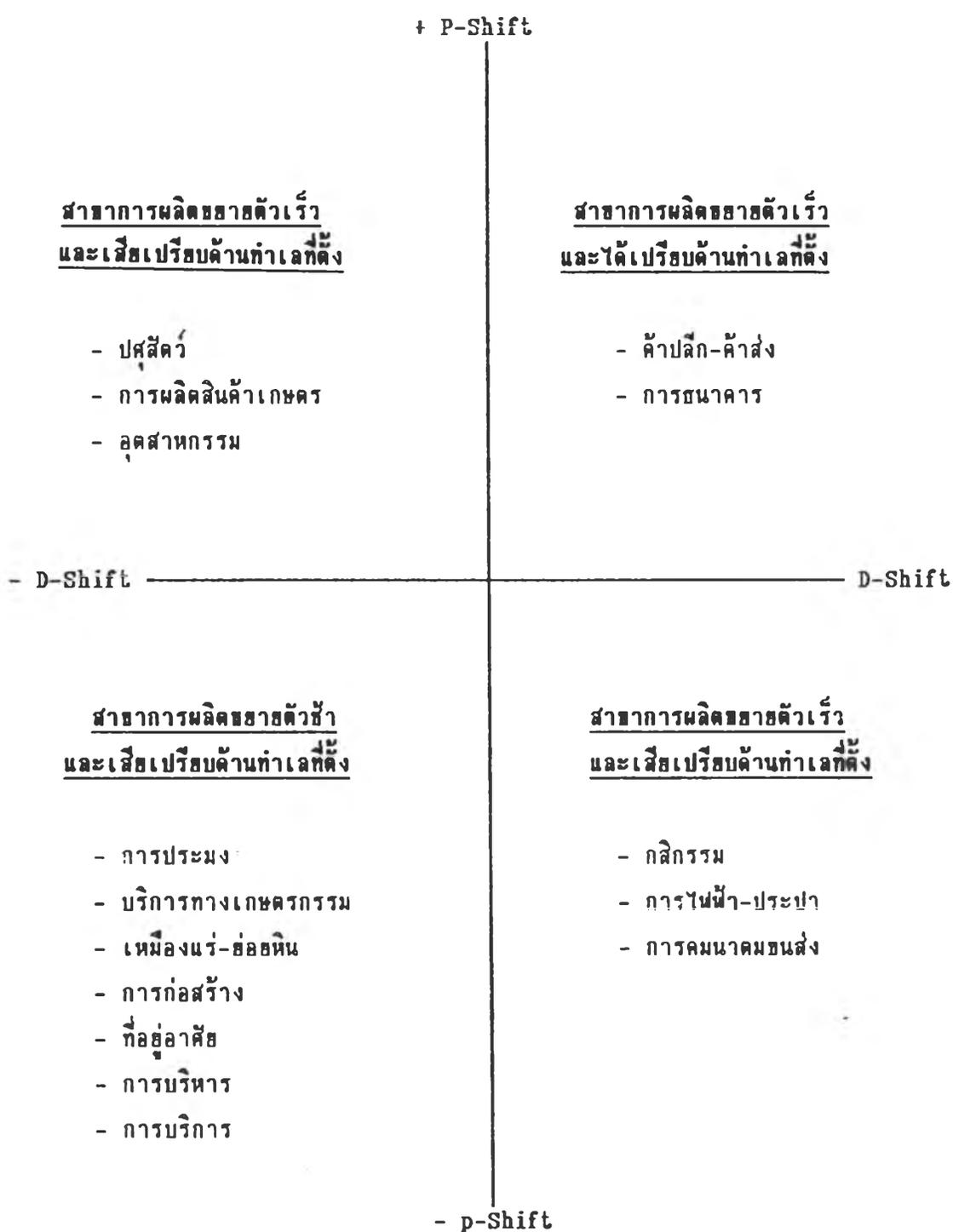
กล่าวได้ว่า ลักษณะความเจริญเติบโตโดยรวมของจังหวัดสมุทรสงครามนี้ โครงสร้าง ความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจไม่เป็นที่น่าพอใจ เนื่องจากมีการเปลี่ยนแปลงสาขาการผลิตที่มีแนวโน้มและการขยายตัวช้ากว่าอัตราความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของภาค กระจุกตัวอยู่ในพื้นที่จังหวัดนี้เป็นจำนวนมาก มีเพียง 2 สาขาที่การขยายตัวเร็ว และมีความได้เปรียบในเชิงที่ตั้ง คือ สาขาการค้าปลีก-ค้าส่ง และสาขาการธนาคาร ซึ่งอยู่ในสาขาบริการทั้งสิ้น

แผนภูมิที่ 3.4 แสดง Shift-Share รายสาขาของจังหวัดสมุทรสงคราม (๗ รากาคงที่)

พ.ศ.2527-2532

แผนภูมิที่ 3.5 แสดงการแจกแจงสาขาการผลิตทางเศรษฐกิจ ตามค่า P-Shift และค่า D-Shift ของจังหวัดสมุทรสงคราม ในช่วงปี พ.ศ. 2527-2532

3.2.2 รายได้เฉลี่ยต่อคน

รายได้เฉลี่ยต่อคนเป็นเครื่องชี้วัดสภาวะและฐานะทางเศรษฐกิจของประชากรในจังหวัดทางหนึ่ง สำหรับจังหวัดสมุทรสงครามในปี พ.ศ.2527 ประชากรมีรายได้เฉลี่ยต่อคนต่อปี ประมาณ 11,929 บาท และในปี พ.ศ.2532 มีรายได้เพิ่มเป็น 18,241 บาทต่อคนต่อปี นับว่าอยู่ในเกณฑ์ต่ำ และจัดอยู่ในอันดับสุดท้ายของภาคตะวันตก ทั้งนี้เนื่องจากภาคเกษตรกรรมเป็นภาคที่ก่อให้เกิดมูลค่าเพิ่มแก่จังหวัดไม่มากนัก และประชากรส่วนใหญ่ของจังหวัดก็อยู่ในภาคนี้ จึงทำให้รายได้เฉลี่ยของประชากรในจังหวัดนี้ต่ำไปด้วย และเมื่อพิจารณารายได้เฉลี่ยในระดับภาค พบว่าจังหวัดสมุทรสงครามมีรายได้เฉลี่ยต่ำกว่าภาคมาก กล่าวคือ ในปี พ.ศ.2527 มีรายได้เฉลี่ยของภาคตะวันตกประมาณ 19,082 บาทต่อคนต่อปี และในปี พ.ศ.2532 มีรายได้เฉลี่ย 28,434 บาทต่อคนต่อปี เมื่อพิจารณาอัตราการขยายตัวของรายได้โดยเฉลี่ยของจังหวัดสมุทรสงครามกับภาคตะวันตก พบว่ามีอัตราการขยายตัวของรายได้เฉลี่ยร้อยละ 10.59 ต่อปี ซึ่งสูงกว่าในภาคเล็กน้อย โดยภาคตะวันตกมีอัตราการขยายตัวเฉลี่ยประมาณร้อยละ 9.89 ต่อปี

3.2.3 แนวโน้มทางเศรษฐกิจ

จากการเปลี่ยนแปลงลักษณะโครงสร้างทางเศรษฐกิจของจังหวัดสมุทรสงครามในช่วงปี พ.ศ.2527 ถึง 2532 ที่มีส่วนแบ่งของเศรษฐกิจในสาขาการผลิตหลัก อันได้แก่ สาขาเกษตรกรรม และสาขาอุตสาหกรรม พบว่ามีสัดส่วนลดลงจากร้อยละ 15.83 เหลือร้อยละ 10.75 และจากร้อยละ 12.92 ลดลงเหลือร้อยละ 10.24 ตามลำดับ ขณะที่ส่วนแบ่งภาคบริการนั้นจะเพิ่มขึ้นจากร้อยละ 71.25 เป็นร้อยละ 79.02 จะเห็นได้ว่าสาขาบริการจะเป็นสาขาที่น่าสนใจและมีแนวโน้มขยายตัวมากกว่าสาขาการผลิตอื่น ส่วนใหญ่จะเป็นสาขาที่บริการให้กับเมือง เช่น การคมนาคมขนส่ง การไฟฟ้า-ประปา และการค้าปลีก-ค้าส่ง เป็นต้น

สำหรับแนวโน้มทางเศรษฐกิจโดยทั่วไปของจังหวัดสมุทรสงคราม คาดว่าสาขาเกษตรกรรมจะยังคงเป็นสาขาการผลิตหลักของจังหวัดนี้ เพียงแต่มูลค่าการผลิตไม่เด่นชัดเท่ากับสาขาการผลิตอื่น และจะมีอัตราการเพิ่มของมูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมที่มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นอย่างช้า ๆ (ดูจากอัตราการเพิ่มของมูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัด ช่วงปี พ.ศ.2527-2532) ทั้งนี้เพราะภาคเกษตรกรรมยังคงเป็นฐานเศรษฐกิจที่ช่วยให้ประชากรในจังหวัดสามารถพึ่งพาตนเองในการผลิตปัจจัยที่สำคัญ เนื่องการบริโภค การแลกเปลี่ยน ซื้อขาย สินค้าภายในจังหวัด และเพื่อการส่งสินค้าออกจากจังหวัด รวมทั้งประชากรส่วนใหญ่ของจังหวัดยังคงมีอาชีพทางการเกษตร ขณะเดียวกันภาคอุตสาหกรรมซึ่งใช้วัตถุดิบทางการเกษตรเป็นปัจจัยในการผลิต ซึ่งถ้าภาวะการมีทางเศรษฐกิจของสาขาเกษตรกรรมดีขึ้น สาขาอุตสาหกรรมก็จะมีแนวโน้มที่ดีขึ้นตามมา ส่วนภาคบริการเนื่องจากมีแนวโน้มการขยายตัวที่สูงอยู่แล้ว ประกอบกับการได้รับอิทธิพลจากนโยบายการกระจายความเจริญสู่ภูมิภาค และการพัฒนาการท่องเที่ยวที่มีขึ้นภายในจังหวัดแล้ว จะส่ง

ผลให้ภาวะการจ้างงานในจังหวัดนี้มีแนวโน้มสูงขึ้น รวมทั้งความเจริญในรูปแบบต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับบริการเมืองก็ดีขึ้นตามมา

3.2.4 การประกอบอาชีพและการมีงานทำ

ในปี 2535 จังหวัดสมุทรสงครามมีจำนวนประชากรทั้งสิ้นรวม 206,712 คน เป็นประชากรวัยแรงงาน (อายุ 11 ปีขึ้นไป) 159,976 คน หรือร้อยละ 77.39 ของประชากรทั้งจังหวัด ในจำนวนนี้เป็นผู้มีงานทำจำนวน 122,078 คน หรือร้อยละ 76.31 ของประชากรวัยแรงงาน และเป็นผู้ว่างงานจำนวน 37,898 คน หรือร้อยละ 23.69 ของประชากรวัยแรงงาน นับว่ายังมีสัดส่วนของการว่างงานของประชากรอยู่ ส่วนผู้อยู่นอกวัยกำลังแรงงานและมีอายุต่ำกว่า 11 ปี มีจำนวน 46,736 คน หรือร้อยละ 22.61 ของประชากรทั้งจังหวัด เมื่อนำมาหาอัตราส่วนพึ่งพิง (Dependency Ratio) พบว่ามีอัตราส่วนที่พึ่งพิงเท่ากับ 100 : 78 หมายความว่า ผู้อยู่ในวัยแรงงาน 100 คน จะรับภาระเลี้ยงดูผู้อยู่นอกวัยแรงงาน 78 คน

จากจำนวนผู้มีงานทำทั้งหมดของจังหวัด 122,078 คน เป็นผู้ที่ทำงานในภาคเกษตรกรรม มีจำนวน 104,499 คน หรือ คิดเป็นร้อยละ 85.6 ของประชากรที่มีงานทำทั้งหมดในจังหวัด อาชีพในภาคเกษตรกรรม ได้แก่ ทำสวน ทำนา ประมง และเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ เป็นเครื่องชี้วัดได้ว่าจังหวัดสมุทรสงครามเป็นจังหวัดที่การเกษตรยังคงมีบทบาทอยู่ เพียงแต่มีมูลค่าการผลิตไม่เด่นชัดเท่ากับสาขาการผลิตหลักอื่น ๆ ส่วนการประกอบอาชีพนอกภาคเกษตร เช่น อาชีพค้าขาย รับราชการ และรับจ้าง ประมาณ 17,580 คน หรือร้อยละ 17.3 แต่อาชีพรับจ้างปัจจุบันกำลังได้รับความสนใจโดยเฉพาะการรับจ้างในโรงงานอุตสาหกรรม เป็นสาเหตุหนึ่งที่ผลักดันให้มีการอพยพย้ายถิ่นสูง เนื่องจากการประกอบอาชีพทางการเกษตรมีข้อจำกัดและปัญหามาก ทำให้ประชาชนหันมาประกอบอาชีพรับจ้างมากขึ้น อย่างไรก็ตาม พบว่าประชาชนนอกวัยแรงงาน (60 ปีขึ้นไป) และประชากรที่มีอายุต่ำกว่า 11 ปี ส่วนหนึ่งสามารถเป็นแรงงานที่จะช่วยครอบครัวได้

3.3 การบริการทางสังคม

3.3.1 การบริการทางสาธารณสุข

การบริการสาธารณสุขจัดเป็นบริการทางสังคมที่มีความสำคัญที่รัฐจัดบริการให้ จังหวัดสมุทรสงครามการสาธารณสุขสามารถให้บริการด้านการรักษาพยาบาลได้ครอบคลุมพื้นที่ทั้งในเขตชุมชนเมืองและชนบท โดยมีระบบสาธารณสุขทั้งในภาครัฐบาลและเอกชน ในรูปแบบของโรงพยาบาล สถานีอนามัย คลินิก รวมทั้งกิจกรรมอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการรักษาโรคภัยไข้เจ็บที่มุ่งเน้นงานด้านสาธารณสุขมูลฐานเพื่อให้ประชาชนมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น

ปัจจุบันจังหวัดสมุทรสงครามมีโรงพยาบาลอยู่ทุกอำเภอ โดยเป็นโรงพยาบาลทั่วไป 1 แห่ง อยู่ที่อำเภอเมืองสมุทรสงคราม คือ โรงพยาบาลจังหวัดสมุทรสงคราม มีจำนวนเตียง 268 เตียง และมีโรงพยาบาลชุมชน 2 แห่ง อยู่ที่อำเภออัมพวา คือ โรงพยาบาลอัมพวา มี 10 เตียง และโรงพยาบาลญาติ อยู่ที่บางคนทีมี 60 เตียง มีสถานีนอนมัยทั้ง 3 อำเภอ รวม 47 แห่งและในทุกอำเภอมีสำนักรงงานสาธารณสุขอำเภอ นอกจากบริการสาธารณสุขของรัฐดังกล่าวแล้วยังมีโรงพยาบาลเอกชน 2 แห่ง อยู่ที่อำเภอเมืองสมุทรสงครามมีทั้งหมด 20 เตียง คลินิกและร้านขายยาปัจจุบัน 63 แห่ง และร้านขายยาแผนโบราณ 10 แห่ง

ในส่วนของบุคลากรทางการแพทย์ของจังหวัดสมุทรสงคราม มีแพทย์ทั้งหมด 27 คน คิดเป็นอัตราส่วนแพทย์ต่อประชากร 1 : 4,594 มีทันตแพทย์ 27 คน คิดเป็นส่วนทันตแพทย์ต่อประชากร 1 : 7,656 มีพยาบาล 477 คน คิดเป็น 1 : 434

3.3.2 การศึกษา

จังหวัดสมุทรสงครามมีระบบการศึกษาทั้งในระบบและนอกระบบโรงเรียน ตั้งแต่ระดับก่อนประถมศึกษาและระดับประถมศึกษา ในสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัด เทศบาล และโรงเรียนเอกชน ระดับมัธยมศึกษาในโรงเรียนเอกชนและโรงเรียนกรมสามัญศึกษา และระดับอาชีวศึกษาสังกัดกรมอาชีวศึกษา ส่วนการศึกษานอกโรงเรียนจังหวัดสมุทรสงครามเป็นศูนย์กลางทางการศึกษา อยู่ที่อำเภอเมืองสมุทรสงคราม

มีโรงเรียนและสถาบันการศึกษาในระบบการศึกษาของจังหวัดทั้งหมด 133 โรงเรียน และเป็นวิทยาลัยเทคนิค 1 วิทยาลัย อยู่ที่อำเภอเมืองสมุทรสงคราม โดยอำเภอเมืองสมุทรสงครามมีจำนวนสถานศึกษามากที่สุด คือ 56 แห่ง อำเภออัมพวา 48 แห่ง และอำเภอบางคนที 30 แห่ง มีจำนวนนักเรียนทั้งหมด 35,428 คน ในปี 2535 โดยอยู่ในอำเภอเมืองสมุทรสงครามมากที่สุด 21,291 คน รองมาคือ อำเภออัมพวา และบางคนที 9,117 คน และ 4,704 คน ตามลำดับ มีจำนวนครูทั้งหมด 2,428 คน เมื่อเปรียบเทียบกับอัตราเฉลี่ยครูต่อนักเรียนในจังหวัดสมุทรสงคราม พบว่า มีอัตราส่วนโดยเฉลี่ยครู 1 คนสอนนักเรียน 15 คน ระดับการศึกษาส่วนใหญ่ในจังหวัดอยู่ในระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษาตอนต้นมากที่สุด

3.3.3 การศาสนา

ประชาชนในจังหวัดสมุทรสงคราม ส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธประมาณร้อยละ 98 ของประชากรทั้งหมด บางส่วนก็นับถือศาสนาคริสต์ อิสลาม และเชื่อกฎอนชนบทธรรมเนียมประเพณีแบบชาวจีน ประกอบกับประชาชนส่วนใหญ่ของจังหวัดเป็นชาวไทยดั้งเดิมซึ่งให้ความสำคัญกับพุทธศาสนามาก การประกอบกิจกรรมทางศาสนาและชนบทธรรมเนียมประเพณีต่าง ๆ จึงมีมากมายในวัดไทย เห็นได้จากจำนวนวัดที่มีในพื้นที่ถึง 107 วัด อำเภออัมพวามีจำนวนมากที่สุด คือ

43 วัด รองมาคือ อำเภอเมืองสมุทรสงคราม 39 วัด และอำเภอบางคนที่ 25 วัด มีพระภิกษุทั้งสิ้น 2,326 รูป อยู่ที่อำเภอเมืองสมุทรสงครามมากที่สุด 1,080 รูป

สำหรับศาสนาอื่น มีโบสถ์ศาสนาคริสต์ 2 แห่ง และมีมัสยิดศาสนาอิสลาม 1 แห่ง นอกจากนี้ยังมีศาลเจ้าและโรงเจกระจายอยู่โดยทั่วไป (รายละเอียดดูตารางที่ 3.6)

ตารางที่ 3.6 แสดงสถาบันทางศาสนาในจังหวัดสมุทรสงครามปี พ.ศ.2535

อำเภอ	อ.เมือง	อ.อัมพวา	อ.บางคนที่	รวม
วัดพุทธศาสนา	39	43	25	107
พระอารามหลวง	1	1	2	1
พระสงฆ์	1,080	807	437	2,324
สามเณร	134	141	30	305
โรงเรียนพระปริยัติธรรม	25	1	27	53
ประชากร	104,581	63,758	38,373	206,712
อัตราส่วนพระสงฆ์/ประชากร	1:97	1:79	1:88	1:89

หมายเหตุ : พุทธศาสนิกชน 204,590 คน คิดเป็น 98.96%
อิสลามิกชน 425 คน คิดเป็น 0.21%
คริสต์ศาสนิกชน 1,702 คน คิดเป็น 0.83%

ที่มา : หน่วยงานข้อมูลและสถิติ กองแผนงานนโอบาส กระทรวงศึกษาธิการ

3.3.4 การป้องกันและรักษาความปลอดภัย

ด้านความมั่นคงและความสงบเรียบร้อยของจังหวัดสมุทรสงคราม เนื่องจากเป็นจังหวัดเล็กอยู่ไม่ไกลจากกรุงเทพมหานคร โดยส่วนรวมประชาชนมีความเป็นอยู่เรียบง่าย มีความซื่อสัตย์สุจริต สามัคคีกลมเกลียว ในด้านความสงบเรียบร้อยภายในจังหวัด มีสถานีตำรวจภูธรทั้ง 3 อำเภอ 4 แห่ง โดยอยู่ที่อำเภอเมืองสมุทรสงคราม 2 แห่ง คือ เทศบาลเมือง และลาดใหญ่ สำหรับสถิติคดีที่เกิดขึ้นในพื้นที่มีจำนวนน้อยสามารถควบคุมได้ และเป็นคดีไม่ร้ายแรง

สำหรับการป้องกันอัคคีภัยภายในพื้นที่มีสถานีดับเพลิงอยู่ 2 แห่ง คือ ในเขตเทศบาลเมืองสมุทรสงครามและเทศบาลตำบลอัมพวา โดยมีทั้งรถดับเพลิงและเรือดับเพลิงอยู่ 6 คัน และ 3 ลำ มีหัวจ่ายดับเพลิงตามตำบล และมีหัวปั๊มดับเพลิงประจำหมู่บ้านต่าง ๆ นอกจากนี้

นั้นยังสามารถใช้ประโยชน์จากแม่น้ำลำคลองต่าง ๆ เพื่อการป้องกันอัคคีภัยได้ด้วย สำหรับการเกิดอัคคีภัยในพื้นที่จังหวัดนี้มีน้อยครั้งมาก

3.4 ลักษณะประชากร

3.4.1 ขนาดและการกระจายตัวประชากร

จังหวัดสมุทรสงครามมีประชากรรวม เมื่อวันที่ 30 ธันวาคม 2535 ทั้งสิ้น 206,712 คน เป็นชาย 101,485 คน หญิง 105,227 คน คิดเป็นสัดส่วน 49.10 : 50.90 ประชากรส่วนใหญ่อยู่ในเขตอำเภอเมืองสมุทรสงคราม ร้อยละ 50.59 ของประชากรรวม รองลงมาอยู่ที่อำเภออัมพวา ร้อยละ 30.84 ของประชากรรวม ตำบลแม่กลอง หรือเทศบาลเมืองสมุทรสงครามมีประชากรอยู่อาศัยมากที่สุด รองมาคือ ตำบลลาดใหญ่ อำเภอเมือง น้อยที่สุด คือ ตำบลบางนกแขวก อำเภอบางคนที มีการกระจายตัวของประชากร ดังนี้ (ตารางที่ 3.7 และ แผนที่ 3.8)

อำเภอเมืองสมุทรสงครามมีประชากรทั้งหมด 104,581 คน คิดเป็นร้อยละ 50.59 ของประชากรรวมจังหวัด เทศบาลเมืองสมุทรสงครามมีประชากรมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 34.30 ของประชากรรวมอำเภอเมืองสมุทรสงคราม รองลงมาคือ ตำบลลาดใหญ่ และตำบลบางขันแตก ร้อยละ 10.86 และ 9.79 ของประชากรรวมอำเภอเมืองสมุทรสงคราม ตามลำดับ อำเภออัมพวา มีประชากรทั้งสิ้น 63,758 คน คิดเป็นร้อยละ 30.84 ของประชากรรวมในจังหวัด ตำบลอัมพวามีประชากรมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 10.82 ของประชากรรวมอำเภออัมพวา รองลงมาคือ ตำบลวัดประคู้ และตำบลบางช้าง คิดเป็นร้อยละ 9.96 และ 9.91 ของประชากรอำเภออัมพวา ตามลำดับ

อำเภอบางคนที มีประชากรรวม 38,373 คน คิดเป็นร้อยละ 18.57 ของประชากรรวมอำเภอบางคนที ตำบลที่มีประชากรมากที่สุด คือ ตำบลกระดังงา คิดเป็นร้อยละ 19.13 ของประชากรรวมอำเภอบางคนที รองลงมาคือ ตำบลคอนงะโนรา และตำบลจอมปลวก คิดเป็นร้อยละ 12.43 และ 9.88 ของประชากรรวมอำเภอบางคนที ตามลำดับ

3.4.2 การเปลี่ยนแปลงขนาดและการกระจายตัวของประชากร

การเปลี่ยนแปลงประชากรของจังหวัดสมุทรสงคราม แบ่งการพิจารณาออกเป็น 2 ลักษณะ คือ ในระดับอำเภอและระดับตำบล ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้

ก) การเปลี่ยนแปลงประชากรระดับอำเภอ

จากจำนวนประชากรในจังหวัดสมุทรสงครามเมื่อปี 2525 มีจำนวน 198,451 คน ในปี 2530 จำนวนประชากรเพิ่มขึ้นเป็น 204,1136 คน ปัจจุบันปี 2535 มี

ตารางที่ 3.7 แสดงการเปลี่ยนแปลงประชากรรายตำบล จังหวัดสมุทรสงคราม ปี พ.ศ. 2530 - 2535

จังหวัด, อำเภอ, ตำบล	พื้นที่ (ตร.กม.)	ประชากร (คน)		ความหนาแน่น (คน/ตร.กม.)		การเปลี่ยนแปลง (%) พ.ศ. 2530-2535	GROWTH RATE (เฉลี่ยต่อปี) (%)
		พ.ศ. 2530	พ.ศ. 2535	พ.ศ. 2530	พ.ศ. 2535		
จังหวัดสมุทรสงคราม	416.707	204,136	206,712	490	496	1.26%	0.25%
อ.เมืองสมุทรสงคราม	169.057	99,119	104,581	586	619	5.51%	1.10%
ต.บางขันแตก	13.494	10,251	10,233	760	758	-0.18%	-0.04%
ต.ตลาดใหญ่	25.499	10,003	11,362	392	446	13.59%	2.72%
ต.บ้านปรก	7.980	6,146	6,711	770	841	9.19%	1.84%
ต.บางแก้ว	28.448	6,399	7,212	225	254	12.71%	2.54%
ต.ท้ายหาด	5.615	4,388	4,530	781	807	3.24%	0.66%
ต.แหลมใหญ่	17.449	7,241	7,740	415	444	6.89%	1.38%
ต.คลองเจิน	10.003	5,498	5,624	550	562	2.29%	0.46%
ต.คลองโคน	32.725	4,230	4,359	129	133	3.05%	0.61%
ต.นางตะเคียน	12.408	6,053	6,176	488	498	2.03%	0.41%
ต.บางจะเกร็ง	7.386	4,561	4,765	618	645	4.47%	0.89%
อ.อัมพวา	170.184	66,342	63,758	390	375	-3.89%	-0.78%
ต.สวนหลวง	6.541	7,386	6,009	1,129	919	-18.64%	-3.73%
ต.ท่าคา	8.654	6,459	6,151	746	711	-4.77%	-0.95%
ต.วัดประดู่	14.591	6,295	6,347	431	435	0.83%	0.17%
ต.เหมืองใหม่	11.673	5,683	5,225	487	448	-8.06%	-1.61%
ต.บางช้าง	4.730	5,271	6,320	1,114	1,336	19.90%	3.98%
ต.แคขวัญ	4.931	2,873	2,696	583	547	-6.16%	-1.23%
ต.ปลายโพรงพาง	14.792	9,158	9,013	619	609	-1.58%	-0.32%
ต.บางแค	4.428	3,883	3,898	877	880	0.39%	0.08%
ต.แพรกหนามแดง	30.189	3,852	3,833	128	127	-0.49%	-0.10%
ต.ยี่สาร	60.981	3,524	3,419	58	56	-2.98%	-0.80%
ต.บางนางลี่	5.836	4,251	3,951	728	677	-7.06%	-1.41%
อ.บางคนที	77.488	38,675	38,373	499	495	-0.78%	-0.16%
ต.กระดังงา	6.692	5,742	7,340	858	1,097	27.83%	5.57%
ต.บางสะแก	7.155	2,709	2,545	379	356	-6.05%	-1.21%
ต.บางขีรงค์	9.077	2,556	2,324	282	256	-9.08%	-1.82%
ต.โรงหีบ	5.132	2,755	2,489	537	485	-9.66%	-1.93%
ต.บางคนที	6.058	3,033	3,164	501	522	4.32%	0.86%
ต.คอนมะโนรา	13.938	4,926	4,769	353	342	-3.19%	-0.64%
ต.บางหม	4.579	2,967	2,751	648	601	-7.28%	-1.46%
ต.บางกุ้ง	3.270	2,203	1,980	674	606	-10.12%	-2.02%
ต.จอมปลวก	6.038	3,994	3,791	661	628	-5.08%	-1.02%
ต.บางนกแขวก	3.753	1,631	1,384	435	369	-15.14%	-3.03%
ต.ชายแพะ	3.522	1,779	1,659	505	471	-6.75%	-1.35%
ต.บางกระบือ	4.287	2,238	2,174	522	507	-2.86%	-0.57%
ต.บ้านปราโมทย์	3.985	2,142	2,003	538	503	-6.49%	-1.30%
เทศบาลตำบลอัมพวา	2.818	7,707	6,896	2,735	2,447	-10.52%	-2.10%
เทศบาลเมืองสมุทรสงคราม	8.050	34,349	35,869	4,267	4,456	4.43%	0.89%

ที่มา : สำนักงานทะเบียนราษฎร กระทรวงมหาดไทย

ตารางที่ 3.8 แสดงจำนวนประชากรรายอำเภอ จังหวัดสมุทรสงคราม ปี พ.ศ. 2525 - 2535

อำเภอ	พ.ศ. 2525	พ.ศ. 2526	พ.ศ. 2527	พ.ศ. 2528	พ.ศ. 2529	พ.ศ. 2530	พ.ศ. 2531	พ.ศ. 2532	พ.ศ. 2533	พ.ศ. 2534	พ.ศ. 2535
อ.เมืองสมุทรสงคราม	93,008	94,287	95,416	98,484	99,775	99,119	101,411	102,050	102,190	102,467	104,581
อ.อัมพวา	64,992	64,934	64,928	66,772	66,560	66,342	65,131	66,531	66,283	65,871	63,758
อ.บางคนที	40,451	39,052	38,789	38,162	38,971	38,675	38,280	38,358	38,033	37,813	38,373
จังหวัดสมุทรสงคราม	198,451	198,273	199,133	203,418	205,306	204,136	204,822	206,939	206,506	206,151	206,712

ที่มา : สำนักงานทะเบียนราษฎร กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย

ตารางที่ 3.9 แสดงการเปลี่ยนแปลงประชากร รายอำเภอ จังหวัดสมุทรสงคราม ปี พ.ศ. 2525-2535

อำเภอ	ประชากร (คน)		อัตราการเปลี่ยนแปลง (%)	ประชากร (คน)	อัตราการเปลี่ยนแปลง (%)
	พ.ศ. 2525	พ.ศ. 2530	พ.ศ. 2525 - 2530	พ.ศ. 2535	พ.ศ. 2530 - 2535
อ.เมืองสมุทรสงคราม	93,008	99,119	6.57%	104,581	5.51%
อ.อัมพวา	64,992	66,342	2.08%	65,871	-0.71%
อ.บางคนที	40,451	38,971	-3.66%	37,813	-2.97%
จังหวัดสมุทรสงคราม	198,451	204,432	3.01%	208,265	1.87%

ที่มา : สำนักงานทะเบียนราษฎร กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย

ประชากรรวมทั้งสิ้น 206,712 คน คิดเป็นอัตราการเพิ่มในแต่ละช่วงคือ ร้อยละ 3.01 และ 1.87 ตามลำดับ จะเห็นว่าในช่วงหลังประชากรในพื้นที่มีการเปลี่ยนแปลงในอัตราที่น้อยลงมาก (ตารางที่ 3.9)

สำหรับการเปลี่ยนแปลงประชากรรายอำเภอของจังหวัดสมุทรสงคราม พบว่าในช่วงแรกอำเภอเมืองสมุทรสงครามมีการเปลี่ยนแปลงในอัตราเพิ่มขึ้นมากที่สุด คือ ร้อยละ 6.57 รองมาคือ อำเภออัมพวา ร้อยละ 2.08 ส่วนอำเภอบางคนที่มีการเปลี่ยนแปลงในอัตราลดลงร้อยละ 3.66 ในช่วงที่สองอำเภอเมืองสมุทรสงครามก็ยังมีการเปลี่ยนแปลงประชากรในอัตราเพิ่มขึ้นมากที่สุดคือ ร้อยละ 5.51 ส่วนอำเภออัมพวาและอำเภอบางคนที่มีการเปลี่ยนแปลงในอัตราลดลงคือ ร้อยละ 0.71 และ 2.97 ตามลำดับ และเมื่อพิจารณาลักษณะการเปลี่ยนแปลงประชากรตลอดระยะเวลา 10 ปี พบว่าจำนวนประชากรของอำเภอเมืองฯ มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นทุกปี แต่เป็นลักษณะค่อยเป็นค่อยไป ในขณะที่อำเภออัมพวามีแนวโน้มประชากรลดลงตลอดตั้งแต่ปี 2525 ส่วนอำเภอบางคนที่แนวโน้มประชากรขึ้น ๆ ลง ๆ จากการเปลี่ยนแปลงลักษณะดังกล่าวทำให้อัตราการขยายตัวของประชากรในระดับจังหวัดเป็นไปในลักษณะค่อนข้างต่ำ

ข) การเปลี่ยนแปลงประชากรรายตำบล

เมื่อพิจารณาการเปลี่ยนแปลงรายตำบลของจังหวัดสมุทรสงคราม ในช่วงปี 2530-2535 พบว่าอำเภอเมืองสมุทรสงครามมีการเปลี่ยนแปลงประชากรในลักษณะที่เพิ่มขึ้นทุกตำบล ยกเว้น ตำบลบางขันแตก ที่มีการเปลี่ยนแปลงในอัตราลดลง โดยตำบลลาดใหญ่ มีการเปลี่ยนแปลงในอัตราเพิ่มขึ้นสูงที่สุดคือ ร้อยละ 13.59 รองลงมาคือ ตำบลบางแก้ว ตำบลบ้านปรก ร้อยละ 12.71 และ 9.19 ตามลำดับ อำเภออัมพวามีการเปลี่ยนแปลงประชากรที่เพิ่มขึ้นและลดลงเช่นกัน โดยส่วนใหญ่เกือบทุกตำบลในอำเภอนี้มีการเปลี่ยนแปลงประชากรในทางที่ลดลง ตำบลที่มีอัตราลดลงมากที่สุดคือ ตำบลสวนหลวง ร้อยละ 18.64 รองมาคือ ตำบลเหมืองใหม่ ตำบลบางนางลี่ และตำบลควนอ้อม คือ ร้อยละ 8.06, 7.06 และ 6.16 ตามลำดับ มีเพียง 2 ตำบล ที่มีการเปลี่ยนแปลงประชากรในลักษณะที่เพิ่มขึ้นคือ ตำบลบางช้าง และตำบลวัดประดู่ คือ ร้อยละ 19.91 และ 0.83 ตามลำดับ ส่วนอำเภอบางคนที่มีการเปลี่ยนแปลงประชากรในอัตราลดลงเกือบทุกตำบลเช่นกัน มีเพียง 2 ตำบลที่มีการเปลี่ยนแปลงประชากรในอัตราเพิ่มขึ้น คือ ตำบลกระดังงา และตำบลบางคนที่ ร้อยละ 27.83 และ 4.32 ตามลำดับ ส่วนตำบลที่มีการเปลี่ยนแปลงประชากรในอัตราลดลงมากที่สุด คือ ตำบลบางนกแขวก ร้อยละ 15.14 และเมื่อพิจารณาการเปลี่ยนแปลงประชากรรายตำบล จากจำนวนประชากรที่เพิ่มขึ้นทั้งหมด ในช่วงปี 2530-2535 พบว่า ตำบลกระดังงา มีการเปลี่ยนแปลงในอัตราเพิ่มขึ้นสูงที่สุด ร้อยละ 27.83 รองลงมาคือ ตำบลบางช้าง ลาดใหญ่ บางแก้ว และตำบลบ้านปรก ร้อยละ 19.90, 13.59, 12.57 และ 9.19 ส่วนตำบลที่มีการเปลี่ยนแปลงประชากรในอัตราลดลงสูง

ที่สุดและรองลงมาคือ ตำบลสวนหลวง บางนกแขวก บางกุ่ม และตำบลโรงหีบ ร้อยละ 18.64, 15.14, 10.12 และ 9.66 ตามลำดับ (ตารางที่ 3.7)

จากการพิจารณาการเปลี่ยนแปลงประชากรรายอำเภอ และรายตำบลของจังหวัดนี้ จะเห็นว่าการเพิ่มขึ้นของประชากรส่วนใหญ่อยู่ในบริเวณอำเภอเมืองสมุทรสงคราม โดยเฉพาะในเขตเทศบาลเมืองสมุทรสงครามและพื้นที่โคจรรอบ และตำบลที่มีถนนสายสำคัญตัดผ่านพื้นที่ ส่วนพื้นที่อำเภออัมพวาและอำเภอบางคนทีนั้นมีการลดลงของประชากรตลอดเวลา จากลักษณะแสดงให้เห็นว่าประชากรในจังหวัดสมุทรสงครามมีการกระจุกตัวอยู่ในศูนย์กลางเมือง และศูนย์กลางชุมชนที่มีลักษณะเป็นการค้าการบริการ และโคจรรอบบริเวณศูนย์กลางเหล่านั้น

3.4.3 การย้ายถิ่นของประชากร

ลักษณะการย้ายถิ่นของประชากรของจังหวัดสมุทรสงคราม เป็นการย้ายถิ่นที่ขาดดุลย์ คือ มีการย้ายถิ่นออกมากกว่าการย้ายถิ่นเข้า (ตารางที่ 3.10) การย้ายถิ่นออกของประชากรส่วนใหญ่จะย้ายออกไปสู่ภาคกรุงเทพมหานครและปริมณฑลมากที่สุด รองลงมา คือ ภาคตะวันตก ภาคกลาง และภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ลำดับ สาเหตุของการย้ายถิ่นออกมากที่สุดคือ เพื่อไปหางานทำ เนื่องจากการประกอบอาชีพทางการเกษตรโดยเฉพาะการทำนาถั่วและสวนมะพร้าวมีปัญหา มาก เช่น ปัญหาด้านการผลิต การตลาด และสภาพแวดล้อมที่เสื่อมโทรมลง รองลงมา คือ เพื่อการศึกษาต่อ นอกจากนี้ยังมีการย้ายถิ่นชั่วคราว คือ เป็นการย้ายถิ่นเพื่อไปทำงานในจังหวัดใกล้เคียงแบบเข้าไปเียนกลับ เฉลี่ยประมาณวันละ 3,000 คน ปัจจุบันนับวันจะมีจำนวนเพิ่มขึ้น

ตารางที่ 3.10 แสดงจำนวนผู้ย้ายถิ่นเข้า ผู้ย้ายถิ่นออก และผู้ย้ายถิ่นสุทธิ ปี 2526-2535

ปี พ.ศ.	ผู้ย้ายถิ่นเข้า	ผู้ย้ายถิ่นออก	ผู้ย้ายถิ่นสุทธิ
2531	7,781	10,495	-2,714
2532	12,441	13,469	-1,028
2533	8,941	8,308	+633
2534	7,648	8,954	-1,306
2535	7,538	8,742	-1,204

ที่มา : กองการทะเบียนราษฎร กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย

3.4.4 การคาดประมาณประชากรในอนาคต

จากการคาดประมาณประชากรจังหวัดสมุทรสงครามในอนาคต โดยวิธี Linear (Regression) จากข้อมูลประชากรทั้งหมดตั้งแต่ปี 2525 ถึง 2535 รวมระยะเวลา 10 ปี พบว่าจังหวัดสมุทรสงครามมีแนวโน้มประชากรที่เพิ่มขึ้น โดยในปี พ.ศ. 2546 จะมีประชากรทั้งสิ้น 218,385 คน จากปี 2535 ที่มีประชากร 206,712 คน เพิ่มขึ้น 11,673 คน คิดเป็นอัตราการเพิ่มขึ้นร้อยละ 0.55 ต่อปี ซึ่งนับว่าเป็นอัตราการขยายตัวที่ต่ำ ส่วนแนวโน้มประชากรรายอำเภอของจังหวัดสมุทรสงครามนั้น พบว่าอำเภอเมืองสมุทรสงครามมีแนวโน้มประชากรเพิ่มขึ้นมากที่สุดคือ เฉลี่ยประมาณ 1,088 คนต่อปี รองมาคือ อำเภออัมพวา 24 คนต่อปี ส่วนอำเภอบางคนที่มีแนวโน้มประชากรลดลง คือ ลดลงเฉลี่ยประมาณ 163 คนต่อปี จากการคาดประมาณประชากรดังกล่าว อำเภอเมืองสมุทรสงครามจะมีประชากรมากที่สุดประมาณ 116,752 คน ในปี พ.ศ. 2546 รองมาคือ อำเภออัมพวา 65,607 คน และอำเภอบางคนที่มีประชากรลดลงเหลือเพียง 36,027 คน (ตารางที่ 3.11 และแผนภูมิที่ 3.6) สำหรับความหนาแน่นประชากร พบว่าจังหวัดสมุทรสงครามจะมีความหนาแน่นประชากรเฉลี่ยเพิ่มขึ้นเป็น 525 คนต่อตารางกิโลเมตร ในปี 2546 จากเดิม 492 คนต่อตารางกิโลเมตร ในปี 2535 อำเภอเมืองสมุทรสงครามจะเป็นบริเวณที่มีความหนาแน่นประชากรมากที่สุดคือ 691 คนต่อตารางกิโลเมตร รองมาคือ อำเภออัมพวาประมาณ 382 คนต่อตารางกิโลเมตร ส่วนอำเภอบางคนที่จะมีความหนาแน่นประชากรเฉลี่ยที่ลดลงเหลือ 470 คนต่อตารางกิโลเมตร ตามลำดับ

จากการคาดประมาณประชากรในอนาคตของจังหวัดสมุทรสงคราม แสดงให้เห็นว่าการกระจุกตัวของประชากรจะอยู่บริเวณอำเภอเมืองสมุทรสงคราม โดยเฉพาะในเขตเทศบาลเมืองสมุทรสงคราม เนื่องจากเป็นบริเวณศูนย์กลางการบริการ ศูนย์กลางการบริหาร และการปกครอง ศูนย์กลางทางการศึกษา ของจังหวัด ประชาชนจึงยังคงกระจุกตัวอยู่ในพื้นที่ดังกล่าว และการเพิ่มขึ้นของประชากรส่วนใหญ่มาจากการเพิ่มขึ้นทางธรรมชาติมากกว่าการอพยพประชากรเข้าสู่พื้นที่ ขณะที่บริเวณตอนบนของจังหวัด โดยเฉพาะอำเภอบางคนที่จะมีการกระจายตัวของประชากรที่มากขึ้น เนื่องมาจากการอพยพของประชากรเพื่อไปทำงานนอกพื้นที่ที่มากขึ้น

3.5 โครงสร้างพื้นฐาน

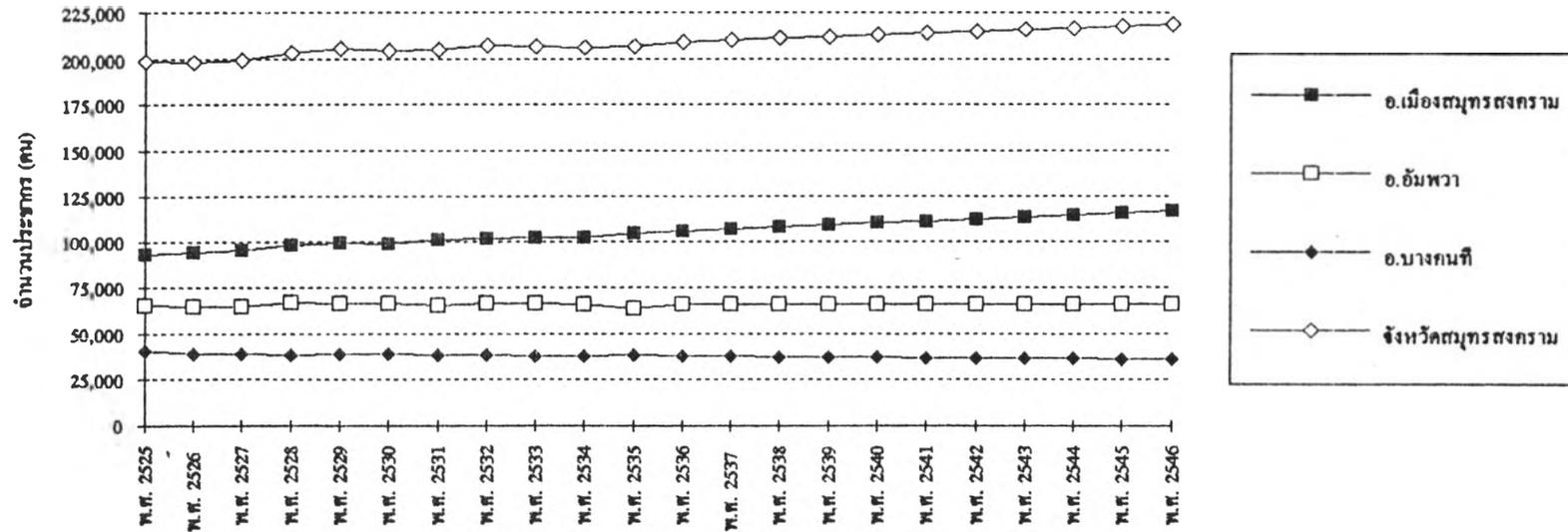
3.5.1 การคมนาคม

แต่เดิมนั้นจังหวัดสมุทรสงครามอาศัยการสัญจรทางน้ำเป็นสำคัญ เพราะเป็นมีแม่น้ำแม่กลองไหลผ่านกลางพื้นที่และมีคลองต่าง ๆ มากมาย จนกระทั่งการคมนาคมทางบกโดยรถยนต์เริ่มเข้ามามีบทบาทมากขึ้นในพื้นที่ตอนบน เมื่อถึงปี 2512 การคมนาคมทางรถยนต์สามารถติดต่อได้ทั่วถึงทั้งพื้นที่ ทำให้ติดต่อกับกรุงเทพมหานครและจังหวัดใกล้เคียงได้สะดวกขึ้น ปัจจุบัน

ตารางที่ 3.11 แสดงการคาดประมาณประชากรรายอำเภอ จังหวัดสมุทรสงคราม ปี พ.ศ. 2536 - 2546

อำเภอ	พ.ศ. 2536	พ.ศ. 2537	พ.ศ. 2538	พ.ศ. 2539	พ.ศ. 2540	พ.ศ. 2541	พ.ศ. 2542	พ.ศ. 2543	พ.ศ. 2544	พ.ศ. 2545	พ.ศ. 2546
อ.เมืองสมุทรสงคราม	105,872	106,960	108,048	109,136	110,224	111,312	112,400	113,488	114,576	115,664	116,752
อ.อัมพวา	65,631	65,629	65,626	65,624	65,621	65,619	65,616	65,614	65,612	65,609	65,607
อ.บางคนที	37,655	37,493	37,330	37,167	37,004	36,841	36,678	36,515	36,353	36,190	36,027
จังหวัดสมุทรสงคราม	209,158	210,081	211,004	211,927	212,849	213,772	214,695	215,617	216,540	217,463	218,385

แผนภูมิที่ 3.6 แสดงการคาดประมาณประชากร จังหวัดสมุทรสงคราม

เส้นทางคมนาคมขนส่งมีทั้งทางบกและทางน้ำ มีรายละเอียดดังนี้ (แผนที่ 3.9)

1) การคมนาคมทางบก

ก) ทางรถยนต์ ในพื้นที่ทางหลวงแผ่นดิน ทางหลวงจังหวัด และถนนภายในพื้นที่ติดต่อกับอำเภอต่าง ๆ ดังนี้

- ทางหลวงพิเศษสาขาสุนบุรี-ปากท่อ (หมายเลข 35) เป็นถนนที่ติดต่อกับจังหวัดกรุงเทพมหานคร สมุทรสาคร มีระยะทางจากกรุงเทพมหานครถึงสมุทรสงครามยาวประมาณ 65 กิโลเมตร ความยาวในช่วงจังหวัดสมุทรสงครามยาวประมาณ 20 กิโลเมตร
- ทางหลวงแผ่นดินสาขาสมาทรสงคราม-ดำเนินสะดวก-บางแพ (หมายเลข 325) เป็นเส้นทางจากถนนเพชรเกษม ผ่านอำเภอบางแพ อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี ถึงจังหวัดสมุทรสงคราม ระยะทางประมาณ 43 กิโลเมตร ความยาวช่วงจังหวัดสมุทรสงครามยาวประมาณ 15 กิโลเมตร
- ทางหลวงจังหวัดสาขาสมาทรสงคราม-สมุทรสาคร (หมายเลข 3092) หรือถนนเอกชัย มีความยาวในช่วงจังหวัดสมุทรสงครามประมาณ 9 กิโลเมตร
- ทางหลวงจังหวัดสาขาสมาทรสงคราม-ปากท่อ (หมายเลข 3093) มีความยาวในช่วงจังหวัดสมุทรสงครามประมาณ 15 กิโลเมตร
- ถนนสาขาสมาทรสงคราม-อัมพวา-บางนกแขวก ระยะทางยาว 17 กิโลเมตร ขนานไปกับแม่น้ำแม่กลองฝั่งตะวันออก เป็นถนนเชื่อมเฉพาะภายในจังหวัด นอกจากนี้ยังมีทางหลวงชนบทติดต่อกับหมู่บ้านต่าง ๆ มากมาย ซึ่งในการคมนาคมทางรถยนต์มีความสะดวกมากยิ่งขึ้น

ข) ทางรถไฟ การคมนาคมทางรถไฟในปัจจุบันเป็นสายแม่กลอง-วงเวียนใหญ่ ส่วนใหญ่ใช้สำหรับการสัญจรและขนส่งเสบียงอาหารของประชาชนที่บ้านเรือนอยู่ตามบริเวณที่รถไฟผ่าน การคมนาคมแบ่งออกเป็น 2 ตอน คือ

ตอนที่ 1 จากสถานีแม่กลอง อำเภอเมืองสมุทรสงครามถึงสถานีบ้านแหลม อำเภอเมืองสมุทรสาคร ระยะทาง 33.1 กิโลเมตร แล้วลงเรือข้ามแม่น้ำท่าจีนไปยังรถไฟ ตอนที่ 2 ที่สถานีมหาชัย จังหวัดสมุทรสาคร

ตอนที่ 2 จากสถานีมหาชัย อำเภอเมืองสมุทรสาครถึงสถานีวงเวียนใหญ่ กรุงเทพฯ ระยะทางประมาณ 33.8 กิโลเมตร

2) การคมนาคมทางน้ำ

จังหวัดสมุทรสงครามมีแม่น้ำแม่กลองไหลผ่านจังหวัดและอำเภอทั้ง 3 เป็นระยะทาง 30 กิโลเมตร ออกสู่ปากอ่าวแม่กลอง มีคลองแยกจากแม่น้ำนี้ไปตามบริเวณต่าง ๆ

ประมาณ 300 คลอง การคมนาคมภายในจังหวัดจึงใช้เรือเป็นสิ่งสำคัญ ซึ่งโดยมากใช้เรือยนต์ เรือหางยาว เรือแจว สำหรับติดต่อระหว่างจังหวัดกับพื้นที่อื่น ๆ มีดังนี้

- จากท่าเรืออำเภอต่าง ๆ ในจังหวัดสมุทรสงครามถึงจังหวัดราชบุรี ใช้แม่น้ำแม่กลองเป็นเส้นทางคมนาคม
- จากท่าเรืออำเภอเมืองสมุทรสงคราม ถึงอำเภอบ้านแหลม จังหวัดเพชรบุรี ใช้เส้นทางทะเล
- การขนส่งระหว่างจังหวัดสมุทรสงครามกับกรุงเทพมหานคร แต่เดิมใช้คลองที่ขุดขึ้น เช่น คลองแม่กลอง คลองดำเนินสะดวก คลองมหาสวัสดิ์ ปัจจุบันนิยมใช้เรือเดินทะเลขนส่งสินค้าขึ้นตามแม่น้ำเจ้าพระยา ซึ่งมีเดินประจำทุกวัน

3.5.2 การไฟฟ้า

การไฟฟ้าภูมิภาคจังหวัดสมุทรสงครามเป็นหน่วยงานรัฐวิสาหกิจสังกัดกระทรวงมหาดไทย มีหน้าที่ให้บริการด้านพลังงานไฟฟ้าแก่ประชาชน ธุรกิจ และอุตสาหกรรมในจังหวัดสมุทรสงคราม การบริการสามารถให้บริการไฟฟ้าครอบคลุมพื้นที่ได้ทั้งจังหวัด คือ 278 หมู่บ้าน

สำหรับปริมาณการใช้ไฟฟ้าของประชาชน หน่วยงานธุรกิจ และอุตสาหกรรม รวมกันทั้งจังหวัดประมาณ 6,447,609 หน่วย มีแนวโน้มการใช้ไฟฟ้าเพิ่มขึ้นทุกปี โดยในปี 2535 มีการให้บริการเกี่ยวกับการขอไฟฟ้าเพิ่มขึ้นจำนวน 1,105 ราย และมีปริมาณการใช้ไฟฟ้าเพิ่มขึ้นจากปีที่แล้วประมาณ 15-20 %

3.5.3 ประปา

จังหวัดสมุทรสงครามมีการบริการของประปาสังกัดการประปาส่วนภูมิภาค 1 แห่ง ตั้งอยู่ในเขตอำเภอเมืองสมุทรสงคราม โดยบริการจ่ายน้ำประปาให้แก่ประชาชนในเขตอำเภอเมืองฯ มีจำนวนผู้ใช้ น้ำประมาณ 6,045 ราย สำหรับในเขตอำเภอมัทพรมมีการบริการของน้ำประปา 1 แห่ง โดยจะอยู่ในเขตเทศบาลตำบลอัมพวา และมีประปาของสุขาภิบาลอำเภอบางคนที 1 แห่ง ให้บริการจ่ายน้ำประปาแก่ประชาชนในเขตอำเภอบางคนที สำหรับประปาในเขตเทศบาลเมืองฯ มีปริมาณการผลิตประมาณ 12,480 ลูกบาศก์เมตรต่อวัน ปัจจุบันการให้บริการน้ำประปาของจังหวัดนี้ยังไม่เพียงพอแก่ความต้องการของประชาชน โดยเฉพาะพื้นที่ในแถบชายฝั่งทะเล

3.5.4 การสื่อสารและโทรคมนาคม

ปัจจุบันระบบการสื่อสารมีการพัฒนาทางด้านเทคโนโลยีวิทยาการสมัยใหม่เพิ่มขึ้น ทำให้การติดต่อสื่อสารสะดวกรวดเร็วขึ้น สำหรับการสื่อสารและโทรคมนาคมในจังหวัด

สมุทรสงครามมี ดังนี้

- สถานีวิทยุกระจายเสียงจำนวน 1 สถานี
- ศูนย์กระจายเสียงประจำท้องถิ่น ศูนย์กระจายเสียงมีทั้งของภาคีรัฐบาล และของกลุ่มเกษตรกร ศูนย์เหล่านี้จะเผยแพร่ข่าวสารทางราชการและสารประโยชน์แก่ประชาชน
- หนังสือพิมพ์ท้องถิ่น หนังสือพิมพ์ที่มีอยู่ในปัจจุบัน ได้แก่ หนังสือพิมพ์เสรีธุรกิจ หนังสือพิมพ์หลักเมือง และหนังสือพิมพ์สุชนบท เป็นหนังสือพิมพ์ที่บริการครอบคลุมพื้นที่ 5 จังหวัด คือ กาญจนบุรี ราชบุรี นครปฐม สมุทรสงคราม และสมุทรสาคร
- การไปรษณีย์โทรเลข มีทำการไปรษณีย์โทรเลขทั้งหมด 3 แห่ง อยู่ในทุกอำเภอของจังหวัดสมุทรสงคราม
- การโทรศัพท์ มีสำนักงานบริการโทรศัพท์ 3 ชุมสาย มีจำนวนหมายเลขผู้ใช้บริการในปี 2535 ทั้งสิ้น 4,628 เลขหมาย โดยมีผู้เข้าใช้บริการในเขตอำเภอเมืองฯ 3,018 เลขหมาย อำเภออัมพวาและบางคนที่ 722 และ 888 เลขหมาย ตามลำดับ

3.6 สรุปสภาพทั่วไปของจังหวัดสมุทรสงคราม

จากสภาพทางกายภาพ เศรษฐกิจ สังคม ประชากร และโครงสร้างพื้นฐานของจังหวัดสมุทรสงครามที่กล่าวไปแล้วข้างต้นนั้น หอที่จะสรุปประเด็นสภาพทั่วไปของจังหวัดสมุทรสงครามได้ 5 ประเด็น คือ ทรัพยากรธรรมชาติและวัตถุดิบ แนวโน้มทางเศรษฐกิจ ประชากรและแรงงาน โครงสร้างพื้นฐานและการบริการทางสังคม และความได้เปรียบเชิงที่ตั้งของจังหวัดซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1) ทรัพยากรธรรมชาติและวัตถุดิบ

1.1 ทรัพยากรดิน

จังหวัดสมุทรสงครามตั้งอยู่บริเวณชายฝั่งทะเลอ่าวไทย มีภูมิประเทศเป็นที่ราบลุ่มชายฝั่ง ได้รับอิทธิพลจากทะเลมาตลอด ดินมีต้นกำเนิดมาจากการทับถมของตะกอนน้ำทะเลและตะกอนแม่น้ำจนกลายเป็นดินปากแม่น้ำ ดินส่วนใหญ่จึงมีสภาพเป็นดินเหนียวปนทราย มีด้วยกัน 9 ชนิด โดยดินเหล่านี้ส่วนใหญ่จะมีสีลักษณะและข้อจำกัดที่ต่างกันออกไปดังที่กล่าวแล้วไปข้างต้น แต่ส่วนใหญ่จะเป็นดินที่มีความอุดมสมบูรณ์ตั้งแต่ปานกลางถึงสูง (แผนที่ 3.5) ซึ่งจะมีอิทธิพลต่อการกำหนดรูปแบบการใช้ที่ดินอย่างมาก หอที่จะสรุปลักษณะของดินรายอำเภอ ได้ดังนี้

- อำเภอเมืองสมุทรสงคราม เป็นพื้นที่ในเขตน้ำเค็มและน้ำกร่อย ลักษณะดินเป็น ดินไร่ ดินเค็ม ดินเค็มชายฝั่ง และเขตเพาะเลี้ยงชายฝั่ง ประมาณร้อยละ 35, 25, 20 และ 20 ของพื้นที่ตามลำดับ

- อ่าเภออัมพวา เป็นพื้นที่ในเขตน้้ำกร่อยและน้ำจืด ลักษณะดินเป็นดินนา ดินไร่ ดินเค็ม และเขตเพาะเลี้ยงชายฝั่ง ร้อยละ 20, 50, 25 และ 5 ของพื้นที่ตามลำดับ
- อ่าเภอบางคนที เป็นเขตพื้นที่น้ำจืดทั้งหมด ลักษณะดินจึงเป็นดินไร่ ครอบคลุมทั้งอ่าเภอ

1.2 ทริพชากกรป่าไม้

ป่าไม้ที่สำคัญของจังหวัดสมุทรสงคราม คือ ป่าชายเลน ปัจจุบันมีสภาพที่เสื่อมโทรมและมีจำนวนลดลง โดยถูกใช้ประโยชน์เป็นที่อยู่อาศัยหมู่บ้านประมง และนาุ้ง

1.3 ทริพชากกรน้ำ

ทริพชากกรน้ำในจังหวัดสมุทรสงครามทั้งปริมาณและคุณภาพของน้ำธรรมชาติ น้ำผิวดิน และน้ำใต้ดิน ที่ใช้ในการเกษตร อุตสาหกรรม และการบริโภค ค่อนข้างจะจำกัด แม้ว่าจะมีแม่น้ำสายสำคัญ คือ แม่น้ำแม่กลอง และคลองจำนวนมากกระจายทั่วพื้นที่ เนื่องจากน้ำในแม่น้ำแม่กลองในส่วนของจังหวัดนี้มีปัญหาน้ำเค็มและน้ำกร่อย ซึ่งเป็นอุปสรรคอย่างมากต่อการนำไปใช้ ดังนั้นแหล่งน้ำเพื่อการบริโภค-อุปโภคของจังหวัดนี้ส่วนใหญ่จึงเป็นแหล่งน้ำใต้ดิน ขณะที่แหล่งน้ำผิวดินจะถูกนำมาใช้ในการเกษตรโดยทั่วไป โดยเฉพาะพื้นที่ทางตอนบนของจังหวัด

1.4 ทริพชากกรท่องเที่ยว

จังหวัดสมุทรสงครามมีแหล่งท่องเที่ยวเป็นจำนวนมากและมีความหลากหลาย ทั้งประเภทธรรมชาติ ประวัติศาสตร์และโบราณคดี วัฒนธรรมและชนบชธรรมเนียมประเพณี มีความเป็นเอกลักษณ์ของตัวเอง อีกทั้งยังอยู่ไม่ไกลจากกรุงเทพฯ มากนัก สามารถที่จะเดินทางมาเที่ยวได้โดยใช้เวลาไม่นานนักและสามารถท่องเที่ยวได้ในหลายรูปแบบ

1.5 วัตถุประสงค์

สมุทรสงครามมีพืชเศรษฐกิจที่สำคัญ คือ มะพร้าวผล และมะพร้าวน้ำตาล ลินจี้ ส้มโอ ก้วช ข้าว และผักต่าง ๆ นอกจากนี้ยังมีวัตถุประสงค์จากการประมงที่สำคัญ คือ สัตว์น้ำเค็ม วัตถุประสงค์หลักเหล่านี้มีศักยภาพสูงทั้งในแง่ปริมาณและคุณภาพสามารถนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ทางเศรษฐกิจค่อนข้างสูง เพียงแต่มีปัญหาและข้อจำกัดอยู่บ้าง ซึ่งก็อยู่ในวิสัยที่จะปรับปรุงแก้ไขได้

2) แนวโน้มทางเศรษฐกิจ

จากการเปลี่ยนแปลงลักษณะโครงสร้างทางเศรษฐกิจในช่วงปี พ.ศ. 2527-2532 พบว่าภาคบริการเป็นภาคที่มีแนวโน้มการขยายตัวมากกว่าภาคการผลิตอื่น และส่วนใหญ่เป็นสาขาการผลิตที่บริการให้กับเมือง คือ สาขาคมนาคมขนส่ง สาขาไฟฟ้า-ประปา สาขาค้าปลีก-ค้าส่ง สำหรับภาคเกษตรกรรมจะยังคงเป็นฐานเศรษฐกิจที่ช่วยให้ประชากรในจังหวัดนี้สามารถพึ่งตนเองได้ แต่จะมีมูลค่าการผลิตที่ไม่โดดเด่น ส่วนภาคอุตสาหกรรมนั้นจะมีแนวโน้มที่ดีขึ้นเช่นกัน จากนโยบายการกระจายความเจริญไปสู่ภูมิภาคในเรื่องของการลงทุน และความได้เปรียบในเชิงที่ตั้ง

3) ประชากรและแรงงาน

จากการศึกษาด้านประชากรจังหวัดสมุทรสงครามในปี พ.ศ.2531-2535 พบว่ามีอัตราการเพิ่มของประชากรที่ต่ำมาก คือ ร้อยละ 1.87 ต่อปี อำเภอที่มีประชากรลดลงตลอด คือ อำเภอบางคนที สาเหตุที่มีการย้ายออกของประชากรในจังหวัดนี้สูง เนื่องจากความต้องการในการศึกษาต่อ และเพื่อการหางานทำในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล ส่งผลให้เกิดการขาดแคลนแรงงานชั้นในทันที โดยเฉพาะแรงงานในภาคเกษตร

4) โครงสร้างพื้นฐานและการบริการสังคม

การบริการโครงสร้างพื้นฐานในจังหวัดสมุทรสงครามนั้น ในเขตเมือง คือ เทศบาลเมือง และเทศบาลตำบลอัมพวา ค่อนข้างจะมีความพร้อมมาก แต่เมื่อออกไปนอกเขตเทศบาลทั้งสองการบริการดังกล่าวยังค่อนข้างขาดแคลนอยู่มาก ไม่ว่าจะเป็น ระบบถนน ระบายน้ำ และโทรศัพท์ โดยเฉพาะการให้บริการน้ำเพื่อการอุปโภค-บริโภค จะมีเฉพาะในเขตเทศบาล สหภาพ และบางหมู่บ้านเท่านั้น ยังไม่ทั่วถึงตลอดพื้นที่ อย่างไรก็ตามการบริการสังคมในเรื่องของการศึกษาและการสาธารณสุขจะอยู่ในระดับที่ค่อนข้างดีในพื้นที่

5) ความได้เปรียบในเชิงที่ตั้ง

จังหวัดสมุทรสงครามมีความได้เปรียบเชิงที่ตั้งอยู่หลายประการ คือ

- ด้านการคมนาคมขนส่ง จังหวัดสมุทรสงครามมีที่ตั้งอยู่ใกล้ตลาดสินค้าหลักของประเทศ โดยอยู่ห่างจากกรุงเทพมหานครเพียง 65 กิโลเมตร นอกจากนั้นยังเป็นทางสู่ชายฝั่งทะเลของจังหวัดในภาคตะวันตกซึ่งไม่มีทางออกสู่ชายฝั่งทะเล และเป็นพื้นที่เชื่อมต่อระหว่างภาคกลาง กรุงเทพมหานครและปริมณฑลกับภาคตะวันตก และภาคใต้

- ด้านเศรษฐกิจ นอกจากจะมีความเหมาะสมทางภูมิศาสตร์และสมรรถนะของดินในการเป็นแหล่งเกษตรกรรมชั้นดี เป็นแหล่งผลิตอาหารที่สำคัญของประเทศเนื่องจากดินมีคุณภาพที่เหมาะสมกับการเกษตรและมีระบบน้ำทำอุดมสมบูรณ์แล้ว ยังเป็นแหล่งประมงขนาดใหญ่ในพื้นที่ภาคตะวันตก และเป็นพื้นที่ท่องเที่ยวที่สามารถเดินทางจากกรุงเทพมหานครมาได้อย่างสะดวก กิจกรรมหลักเหล่านี้ส่งผลให้มีการขยายกิจกรรมต่อเนื่องขึ้นในพื้นที่ ทั้งนี้มาจากทำเลที่ตั้งที่เหมาะสมเป็นสำคัญ

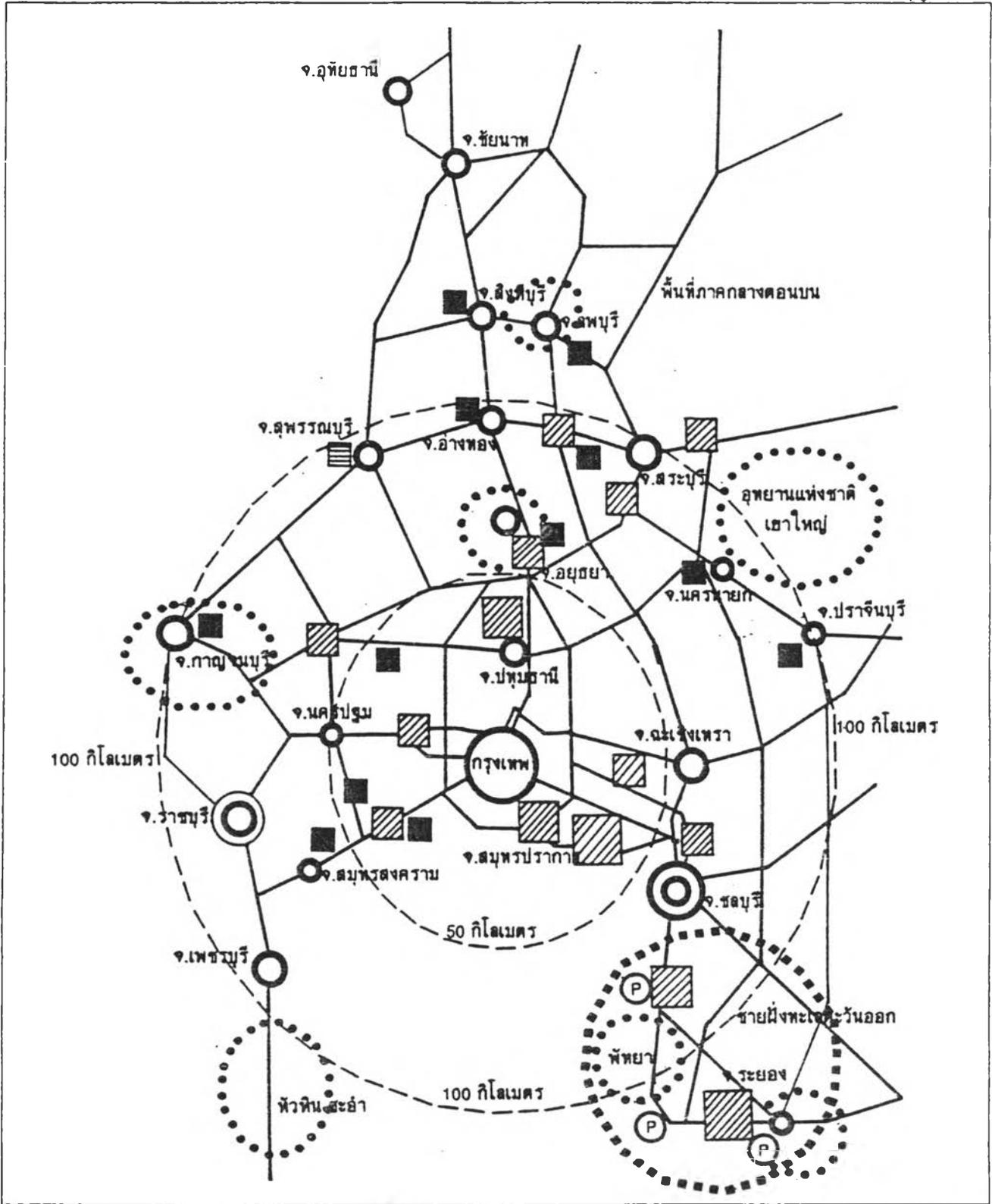
ทั้งหมดการสรุปสภาพทั่วไปของจังหวัดสมุทรสงครามที่ชี้ให้เห็นถึงจุดเด่นและจุดด้อยที่เกิดขึ้นในพื้นที่จังหวัดนี้ ทั้งนี้เพื่อที่จะบ่งชี้ให้เห็นถึงบทบาทของจังหวัดสมุทรสงครามที่ควรจะเป็นหรือที่จะเป็นได้ เพื่อชี้นำไปสู่การพิจารณาในบทต่อไปถึงความเป็นไปได้ของการพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลในด้านต่าง ๆ ที่ควรจะมีขึ้นในพื้นที่ของจังหวัดนี้ต่อไป

3.7 บทบาทของจังหวัดสมุทรสงคราม

จากแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 7 (พ.ศ.2535-2539) ที่ได้กำหนดเป้าหมายการพัฒนาเมืองและการกระจายความเจริญไปสู่ภูมิภาค โดยมีการจัดระดับความสำคัญของการพัฒนาในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 7 ซึ่งในส่วนของภาคตะวันตกได้กำหนดให้จังหวัดราชบุรี เป็นศูนย์กลางหลักของภาคที่กระจายความเจริญและกิจกรรมทางเศรษฐกิจจากส่วนกลางเชื่อมโยงไปสู่จังหวัดต่าง ๆ ในภาค สำหรับจังหวัดสมุทรสงครามนั้นถูกกำหนดให้เป็นเมืองศูนย์กลางความเจริญระดับจังหวัด กล่าวคือ เป็นศูนย์กลางการบริหารและการปกครอง ศูนย์กลางการบริการทางการเกษตร ศูนย์กลางการบริการทางการประมง อุตสาหกรรมต่อเนื่องการประมง และการท่องเที่ยว จากการศึกษาสภาพทั่วไปทางกายภาพ เศรษฐกิจ สังคม และประชากร พอที่จะสรุปบทบาทของจังหวัดสมุทรสงครามได้ ดังนี้

3.7.1 บทบาทด้านเกษตรกรรม

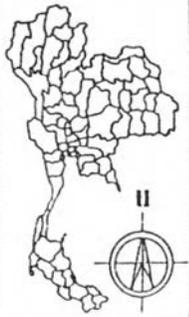
จากสภาพภูมิประเทศที่ติดทะเลและมีแม่น้ำสายสำคัญไหลผ่าน ประกอบกับสมรรถนะดินที่เหมาะสมในการเป็นเพาะปลูก สมุทรสงครามจึงเป็นแหล่งเกษตรกรรมขึ้นดี เป็นแหล่งผลิตอาหารที่สำคัญของประเทศ ซึ่งนอกจากคุณภาพดินที่เหมาะสมกับการเกษตรแล้ว ทั้งยังมีระบบน้ำท่าที่อุดมสมบูรณ์มีแม่น้ำลำคลองแพร่กระจายทั่วพื้นที่ และมีสภาพพื้นที่ชายฝั่งทะเลที่อุดมสมบูรณ์ด้วยสัตว์น้ำนานาชนิดถือเป็นแหล่งประมงขนาดใหญ่ของพื้นที่ในภูมิภาคตะวันตก ดังนั้นสาขาเกษตรกรรมจึงถือเป็นสาขาการผลิตหลักที่สำคัญของจังหวัดสมุทรสงคราม แม้ว่าในช่วงที่ผ่านมาจะมีมูลค่าทางเศรษฐกิจที่ลดลงมาจากวิกฤตการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น แต่เมื่อพิจารณาสภาพการใช้ที่ดินของจังหวัดนี้ จะเห็นว่าพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นพื้นที่เกษตรกรรมเกือบทั้งหมด และประชากรกว่าร้อยละ 80 ประกอบอาชีพเกษตรกรรม นอกจากนี้ความสำคัญในเชิงเศรษฐกิจโดยรวมของจังหวัดนี้ยังขึ้นอยู่กับสาขาเกษตรกรรมเป็นหลัก เพราะสาขาการผลิตอื่น ๆ ยังต้องพึ่งพิงสาขาเกษตรกรรม ถือเป็นฐานเศรษฐกิจที่สำคัญที่ช่วยให้ประชากรในจังหวัดนี้สามารถพึ่งพาตนเองได้ในการผลิตปัจจัยการผลิตที่จะก่อให้เกิดการบริโภค การแลกเปลี่ยน ซื้อขายสินค้าในจังหวัด และการส่งสินค้าออกจากจังหวัด โดยมีสาขาการผลิตย่อยด้านการประมงที่มีบทบาทอย่างมาก รองลงมา คือ การกลั่นนม แต่สาขาการประมงในปัจจุบันของจังหวัดนี้กำลังประสบปัญหาอย่างหนักจากสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไปโดยเฉพาะการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ ทำให้เศรษฐกิจโดยรวมของจังหวัดซบเซาไปด้วย ส่วนการกลั่นนมมีพืชหลักที่สำคัญ คือ มะพร้าว ส้มโอ ลิ้นจี่ กล้วย เป็นต้น โดยเฉพาะมะพร้าวถือเป็นพืชเศรษฐกิจที่มีชื่อเสียงของจังหวัด เป็นมะพร้าวที่มีคุณภาพดีที่สุดและมีชื่อติดตลาดว่าเป็น “มะพร้าวบางช้าง” จึงกล่าวได้ว่าจังหวัดสมุทรสงครามมีบทบาทและชื่อเสียงในด้านเกษตรกรรมเป็นสำคัญ

แนวทางการพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเล จังหวัดสมุทรสงคราม

ขนาดที่ : 3.10 | แสดง : เมืองที่เป็นศูนย์กลางหลักและแหล่งที่ตั้งอุตสาหกรรมในรัศมี 200 กม. รอบ กทม.

- สัญลักษณ์ :
- ◎ ศูนย์กลางความเจริญ ในภูมิภาค (เมืองหลัก)
 - ◎ ศูนย์กลางความเจริญ ลำดับรอง
 - ◎ ศูนย์กลางความเจริญ ลำดับสาม
 - ◎ ศูนย์กลางหลักอื่น ๆ
 - พันธ์หรือ
 - ▨ แหล่งอุตสาหกรรมหลัก
 - แหล่งอุตสาหกรรม การเกษตร
 - แหล่งท่องเที่ยวหลัก

ที่มา :

บุตรสรวง

3.7.2 บทบาทด้านอุตสาหกรรม

จากการที่สมุทรสงครามเป็นจังหวัดที่มีชื่อเสียงในเรื่องการประมงและการเกษตรกรรม ผลผลิตส่วนใหญ่ของจังหวัดจึงเป็นผลผลิตทางการเกษตรและการประมง แม้ว่าปัจจุบันการผลิตทั้ง 2 สาขาของจังหวัดนี้จะมีปัญหา แต่เมื่อพิจารณาความเป็นไปได้แล้วนั้น พบว่าจังหวัดสมุทรสงครามมีความสามารถที่จะมีบทบาททางด้านอุตสาหกรรม โดยเฉพาะอุตสาหกรรมต่อเนื่องจากการเกษตร แต่เป็นอุตสาหกรรมขนาดเล็กหรืออุตสาหกรรมครัวเรือน เช่น ทำน้ำตาลปีบ น้ำมันมะพร้าว น้ำตาลสดบรรจุขวด และผลิตภัณฑ์จากไม้มะพร้าว เป็นต้น และอุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้องกับการประมง เช่น ทำห้องเย็น ทำน้ำปลา ทำปลาปน ผลิตภัณฑ์สัตว์ เป็นต้น แต่ทั้งนี้อุตสาหกรรมที่เกิดขึ้นในจังหวัดนี้ควรจะใช้วัตถุดิบที่ผลิตขึ้นในจังหวัดเป็นสำคัญ

นอกจากความเป็นไปได้ที่สมุทรสงครามจะเป็นแหล่งรองรับอุตสาหกรรมบริการ เช่น โรงงานซ่อมเครื่องยนต์และเครื่องจักร ซ่อมรถยนต์ ฯลฯ เนื่องจากมีทำเลที่ตั้งที่ไม่ไกลจากกรุงเทพมหานคร เพียง 65 กิโลเมตร ราคาที่ดินก็ยังไม่แพงมาก ประกอบกับความแออัดของกิจกรรมแทบทุกประเภทในกรุงเทพมหานครและปริมณฑลมีมาก จึงทำให้สมุทรสงครามมีความเหมาะสมในการตั้งอุตสาหกรรมบริการ และปัจจุบันอุตสาหกรรมเหล่านี้ก็มีเป็นจำนวนมาก โดยจะกระจุกตัวอยู่ในเขตอำเภอเมืองสมุทรสงครามเป็นส่วนใหญ่

3.7.3 บทบาทด้านการคมนาคม-ขนส่ง

จากสภาพที่ตั้งของจังหวัดสมุทรสงครามที่อยู่ระหว่างกรุงเทพมหานคร ภาคตะวันตก และภาคใต้ ทำให้สมุทรสงครามเป็นพื้นที่เชื่อมโยงทางเศรษฐกิจ และการคมนาคม-ขนส่งที่สำคัญระหว่างภูมิภาค โดยมีถนนทางหลวงหมายเลข 35 (ถนนธนบุรี-ปากท่อ) เป็นเส้นทางสายหลักในการเชื่อมโยง เส้นทางสายนี้จะมีบทบาทสำคัญที่ช่วยย่นระยะทางและระยะเวลาในการคมนาคม-ขนส่งจากภูมิภาคตะวันออก และกรุงเทพมหานคร ไปสู่ภาคใต้ ได้สะดวกกว่าเส้นทางสายเดิมที่เคยใช้ นับได้ว่าจังหวัดสมุทรสงครามเป็นประตูสู่ภาคใต้ที่สำคัญอีกทาง ซึ่งในอนาคตมีความเป็นไปได้ที่สมุทรสงครามจะเป็นศูนย์กลางด้านการคมนาคม-ขนส่ง หรือจุดแวะพัก-ขนถ่ายสินค้าไปยังพื้นที่ต่าง ๆ โดยเฉพาะสินค้าทางการเกษตรและการประมง และในปัจจุบันสมุทรสงครามก็เป็นแหล่งรับซื้อสินค้าประมงอยู่แล้ว โดยมีสะพานปลาแม่กลองเป็นแหล่งซื้อ-ขายสัตว์น้ำ ที่มีรถบรรทุกสัตว์น้ำจำนวนมากจากภาคใต้เข้ามาขายสินค้านี้ดังกล่าว สินค้าสัตว์น้ำนี้จะถูกกระจายไปขายยังภูมิภาคอื่น ๆ ต่อไป โดยจะไม่ต้องเข้าไปขายยังสะพานปลาในกรุงเทพฯ อีก นอกจากนี้สมุทรสงครามยังเป็นจุดจ่ายพลังงานสู่ภาคอื่น ๆ ที่สำคัญอีก เนื่องจากมีคลังน้ำมันของบริษัทใหญ่ ๆ มาตั้งอยู่ในพื้นที่บริเวณปากแม่น้ำแม่กลองถึง 3 ราย คือ คลังน้ำมันเชลล์ คลังน้ำมันภาคใต้เชื้อเพลิง และคลังน้ำมันคอสมออยล์ ซึ่งจะขนถ่ายน้ำมันมาทางเรือแล้วกระจายส่งไปยังจังหวัดต่าง ๆ ที่อยู่ทางตอนบนต่อไป

จะเห็นได้ว่าการมีทำเลที่ตั้งที่เหมาะสมมีความสำคัญ ทำให้สมุทรสงครามมีบทบาทมากขึ้นในด้านการคมนาคม-ขนส่ง โดยจะเป็นจุดแวะพักขนถ่ายสินค้าทางการเกษตรและการประมง และจุดจ่ายพลังงานเชื้อเพลิงที่สำคัญ ก่อนที่จะกระจายไปสู่ภูมิภาคต่าง ๆ ต่อไป อาจถือได้ว่าเป็นความได้เปรียบในเชิงที่ตั้งของจังหวัดสมุทรสงคราม (แผนที่ 3.10)

3.7.4 บทบาทด้านการท่องเที่ยว

จังหวัดสมุทรสงครามมีสถานที่ท่องเที่ยวจำนวนมากที่สวยงามและเป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่น เป็นที่สนใจของนักท่องเที่ยวมาช้านาน แต่เพิ่งจะได้รับการส่งเสริมให้มีบทบาทให้เป็นจังหวัดท่องเที่ยวเมื่อไม่นาน โดยทางจังหวัดสมุทรสงครามและการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย มีนโยบายพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวต่าง ๆ ของจังหวัดนี้ เพื่อตอบสนองตามมติคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 20 มีนาคม พ.ศ. 2533 ที่กำหนดให้จังหวัดสมุทรสงครามเป็นเมืองแห่งการท่องเที่ยวอีกจังหวัดหนึ่ง โดยเฉพาะการท่องเที่ยวด้านธรรมชาติ คือ บริเวณคอนทอยหลอก นาเกลือบริเวณทิศตะวันออกเชิงเขาได้ และป่าชายเลนบริเวณปากมาบ ซึ่งมีทิวทัศน์สวยงาม เหมาะที่จะเป็นแหล่งพักผ่อนของนักท่องเที่ยวอย่างมาก

นอกจากนี้จังหวัดสมุทรสงครามยังมีสถานที่ท่องเที่ยวประเภทประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมอีกมาก เนื่องจากสภาพพื้นที่ที่มีแม่น้ำและคลองหลายสายแผ่กระจายทั่วพื้นที่ ลักษณะชุมชนจึงเป็นชุมชนริมน้ำที่แสดงให้เห็นถึงศิลปสถาปัตยกรรมของคนในท้องถิ่นที่เด่นชัด และมีประวัติศาสตร์ของความเจริญรุ่งเรืองมาช้านาน เช่น วัดกุฎีทอง วัดอัมพวันเจติยาราม อุทยานรัชกาลที่ 2 เต่าทำน้ำตาลมะพร้าว และตลาดน้ำท่าคา เป็นต้น ทำให้จังหวัดสมุทรสงครามเป็นที่รู้จักของคนทั่วไป กล่าวได้ว่าเป็นจังหวัดที่เหมาะสมแก่การท่องเที่ยว โดยเฉพาะการท่องเที่ยวแบบธรรมชาติ เนื่องจากอยู่ไม่ไกลจากกรุงเทพฯ ใช้เวลาเดินทางไม่นานนัก ประกอบกับสภาพแวดล้อมของจังหวัดโดยรอบกรุงเทพมหานคร ซึ่งจะมีแต่สินค้าอุตสาหกรรม อุตสาหกรรมขนาดใหญ่หรือแหล่งที่ก่อให้เกิดมลภาวะ เช่น จังหวัดนนทบุรี ปทุมธานี สมุทรปราการ และสมุทรสาคร ในขณะที่จังหวัดสมุทรสงครามยังไม่มีโรงงานอุตสาหกรรมขนาดใหญ่หรือแหล่งกำเนิดมลภาวะ ทำให้สมุทรสงครามเป็นจังหวัดเหมาะที่จะเป็นแหล่งท่องเที่ยวของคนกรุงเทพมหานคร และนักท่องเที่ยวโดยทั่วไปที่ต้องการความเป็นธรรมชาติแบบง่าย ๆ

ทั้งหมดเป็นบทบาทของจังหวัดสมุทรสงครามที่เป็นอยู่และเป็นไปได้ในอนาคต ทั้งนี้บทบาทดังกล่าวจะมีผลต่อเศรษฐกิจของจังหวัดสมุทรสงครามเป็นสำคัญ ซึ่งผลของความเจริญที่เกิดขึ้นในจังหวัดนี้ ส่วนหนึ่งจะมาจากการกระจายความเจริญและจำนวนประชากรมาจากกรุงเทพมหานครและปริมณฑล รวมกับความได้เปรียบในเชิงที่ตั้งของพื้นที่จังหวัดนี้ซึ่งจะทำให้สมุทรสงครามมีบทบาทสำคัญในด้านต่าง ๆ ตามมา นอกเหนือจากการพัฒนาทรัพยากรที่มีอยู่ในพื้นที่เท่านั้น